

LLUC

JUNY 1972

LA PATATA
DE SA POBLA,
UN PROBLEMA?

AMIES LIXIA
MAYOR
ALABORANT...
FACTORA...
MAYOR

Bar restaurant de Lluc i Fonda del Monestir

Per a Noces i primeres Comunions
i tota classe de serveis als pelegrins

LLUC - Tel. 6

Banderins

SALMA

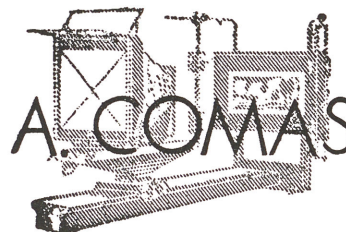
Escuts, insígnies i calcomanies

Eusebi Estada, 150 - 2.^{on} - 1.^a

Telèf. 252633

PALMA DE MALLORCA

Fotogravats

Reproducció de transparències en color
Missió, 61 interior - Tel. 213952 - Palma

FAIXES REINA

Josep Tous Ferrer, 1 — Tel. 216033

PALMA DE MALLORCA

MAGATZEMS SALVAT, S. A.

Colón, 2, 4 i 10

PALMA DE MALLORCA

D'UNA MALA FOTOGRAFIA
FEIM UN BON RETRAT

FOTOGRAFIA RUL·LAN

Gral. Goded, 10

Davant la Diputació — PALMA

Corderia

Català i Riutort, S. L.

Llongeta, 14 — Tel. 221761 — Palma

Sumari

EDITORIAL: Tot més clar, per Josep M.ª Llompart 2

L'ESGLÉSIA NOSTRA: Una evangelització nova
per als cristians vells, per
Jaume Obrador 3

TEXTOS: De nou sobre el fet del Puig Moltó, per
Joan Miralles i Monserrat 5
Afanys i dies, per Miquel Dolç i Dolç 8
Una revista catalana: «Dau al Set», per
Isabel Maria Cerdà i Guardiola 12
Conversa amb Enric Fajarnés i Cardona,
per Damià Ferrà-Ponç 14
Poesia: Ossera de Sant Mateu, per Enric
Fajarnés i Cardona 15
— Per a una nova sistemàtica de l'Educa-
ció, per A. Colom i Cañellas 16
La patata de Sa Pobla, un problema?, per
Rafel Socies i Company 18

ESQUEIXOS: Temps d'escarrinxada: Sobre «booms»
i altres herbes, per Antoni Serra 21
Notícia: Els reductes de càmfora, per
Josep Albertí 21

NOTICIARIS: L'església que navega a Mallorca, per
P. Llabrés i J. Reynés 22
Rosa dels Vents: De Mallorca: El Pre-
mi «Illes d'Or». 23
Cultura a Inca, per S. Miró i For-
teza 24
De Menorca: De l'argot futbolís-
tic a «la pica en Flandes», per
Josep M.ª Quintana 24
De Barcelona: El somni d'una nit
de primavera: L'Ars, un teatre
nou, per Jaume Fuster 25
D'Eivissa: Notes, per Marià Vi-
llangómeu 26
Llibres: L'expedició a Mallorca de M.
Cruells, per Damià Ferrà-Ponç 27
Humor. 28

L L U C Revista mensual. Any LII - n.º 615, Juny 1972
Direcció i Administració: PP. MISSIONERS DELS SS. CORS
C/. de la Pau, 3 (Ciutat de Mallorca) Tel. 21 23 56

Director: GABRIEL FUSTER MAYANS
Conseller-Delegat: RAMON BALLESTER
Caps de Redacció: JOSEP M.ª LLOMPART I GABRIEL JANER MANILA
Secretari tècnic: DAMIÀ FERRÀ-PONÇ
Administrador: JOAN ARBONA
Consell de Redacció: MIQUEL DURAN ORDINANA, MIQUEL GAYÀ SITJAR,
PERE LLABRÉS, JOAN MIRALLES MONTSERRAT, ISA-
BEL MOLL BLANES, JAUME REYNÉS I A. FERRET

Subscripció: 200 ptes. anuals
Estranger: 250 ptes. anuals
Preu de l'exemplar fora de subscripció: 25 ptes.

PORTADA: La patata de Sa Pobla, un important factor de riquesa
avui amb un futur incert. Vegeu en aquest número
l'article sobre aquest tema de Rafel Socies i Company.

CORREU

ELS NOUS CAMINS DE LA REVISTA «LLUC»

Com és sabut, la revista Lluç és l'única publicació periòdica catalana a les nostres Illes. Es propietat dels Pares Missioners dels Sagrats Cors i té una periodicitat mensual. L'any 1968 va començar a publicar-se íntegrament en la nostra llengua i va estrenar el seu actual format. Al llarg d'aquests tres anys de publicació, degut a greus desorientacions internes, Lluç ha passat pràcticament desapercebuda per a la gran majoria de públic lector. Fins ara no ha estat sinó una mostra més de la frustració col·lectiva. El que hagués pogut ésser un gran instrument conscienciador quedava reduït a una canya.

El comentari d'avui ve motivat pel nou tombant que acaba de prendre la revista des d'aquest darrer número d'abril. Es donen canvis no molt profunds, però sí significatius. El comentari editorial del número d'abril és una declaració de principis i posa de relleu la voluntat de renovament. L'ideari no por ésser més suggestiu: «Lluç és una revista cultural. Però volem rompre d'una vegada per sempre amb la vella i confusional identificació: cultura-literatura. A Mallorca hem patit el desenfocament de muntar una cultura reduïda a la cleda literària... Nosaltres usarem aquí el terme cultura en el seu sentit actual: plantejament crític de la realitat a tots els nivells. Dur a terme una interpretació profunda de les Illes és la nostra tasca...» Però, al mateix temps que l'Editorial feia aquestes afirmacions tan encoratjadores, de fet les ne-

gava amb la composició de la pròpia revista. Lluç, d'abril, continua éssent una cleda literària. Comprovem-ho: Les Notes autobiogràfiques —molt interessants, per cert— del poeta Marià Villangómeu; conversa amb el poeta Josep Manuel Cardona; extensa reproducció del text d'una obra dramàtica popular Sant Antoni al viu que es representava a Montuiri; una producció literària de Jaume Vidal Alcover que es menja quasi set hermoses pàgines; una versió catalana de tres poemes del desconegut autor Jean Thiercelin; i encara un article intítulat La imprescindible utilitat de la poesia i un altre Què és literatura?; quant a les noves de Menorca, totes són exclusivament literàries. I ara ens demanam, si això no és una cleda literària, què és?

Una revista moderna té una finalitat específica. Si aquesta no queda acomplida, la revista fracasa, per molts d'autors consagrats que s'hi afiquin. Tot al contrari, res més impropri d'una revista que donar sortida a la producció literària d'un autor; aquesta funció correspon, específicament, al llibre. Com a periòdic que és, una revista també rebutja temes intemporals com el de Què és literatura? pròpies dels llibres d'assaig o de les preceptives literàries.

Amb una certa dosi paradoxal, la temàtica religiosa-ecclesial, tractada a l'espai L'Església que navega a Mallorca, és la que s'acosta més a la idea de revista moderna en voluntat de servei: informa, resumeix, comenta i fins i tot polemítza sobre la més fresca actualitat. Res més voldríem que les altres seccions prenguessin el mateix caire.

Joan QUETGLAS
(Ciutat de Mallorca)

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Impressió: IMPREMTA SS. CORS - Balmes, 89 (Ciutat de Mallorca)
Depòsit legal: P. M. 276-1958

No ho sé, però jo gosaria dir que no en tenim la culpa, d'això que passa. Nosaltres, producte d'un temps de crisi i una mica massa avesats a l'absurd com a fet quotidià, no en som gaire culpables, si sovint veim les coses a l'enrevés. O si creim descobrir-les. O si ens llançam a una aferissada cacera de bruixes. O si ens omplim la boca de paraulasses —«praxi, «alienació», «problemàtica»— amb la rara virtut de buidar-les com si fossin caragols. O si miram de coa d'ull el germà proïsme, endevinant-li sempre intencions sinistres, mogudes pels interessos de no se sap quina mena de castell kafkià (un castell —això sí— més o menys burgès, més o menys oligàrquic, més o menys capitalista, més o menys «de dretes»).

Insistesc que la culpa no és nostra. Fa massa temps que la llavoreta de la confusió va esser sembrada, i va arrelar, i va brostar amb força, i ara és un arbre més esponerós que l'alzina de Mossa. Si ens embullam amb les seves branques, ¿qui ens en pot demanar comptes? Si confonem els molins amb gegants, ¿qui ens ho podrà retreure?

El mal és que n'hi ha, de gegants de bon de veres. Uns gegantots sobers, que fumen amb pipa (i que, a més a més, són burgesos i oligàrquics i etc.). Però nosaltres, apassionadament confusos, les embrenem amb els pobres molins de vent, mentre que ells —els gegants— campen tan tranquils. És ben de plànyer.

Aquestes consideracions m'han estat suggerides per un fet que s'ha produït suara en aquesta illa dels nostres pecats; un fet extraordinàriament revelador de l'atmosfera de confusio-nisme en què ens movem. La cosa, en síntesi, sa anat així: Un editor ple de bona voluntat adquireix a una llibreria de vell una edició setcentista del **Llibre de bons amonestaments**. El llegeix, i «descobreix» Anselm Turmeda. Aleshores té la pensada de reimprimir aquella obreta, i llança una discreta propaganda sensacionalista: un llibre que els mallorquins no podien conèixer, una obra que ha romàs cinc-cents anys amagada, etc. etc.

Fins aquí tot és normal. Una mica pintoresc, una mica provincià, si voleu, però normal. I ara és quan entren en escena els caçadors de bruixes, els destructors de molins. Consideren la feta, s'ho pensen una mica, i, amb les suspicàcies que els són habituals i l'absoluta bona fe que els caracteritza, interpreten al peu de la lletra els eslògans publicitaris i es demanen: —«¿I per què és que aquesta obra ha estat amagada als mallorquins?». La resposta és immediata: —«Perquè a algú li ha interessat amagar-la». —«¿I a qui li pot haver interessat amagar-la?». —«A aquells que des de fa temps i temps utilitzen la nostra cultura com a instrument d'alienació del poble». I a partir d'aquí, empesos per la fanta-

EDITORIAL

TOT MÉS CLAR

per Josep M.ª LLOMPART

sia i les paraulasses, ja els teniu proclamant acusacions i engrescats amb la mitificació d'un personatge, sense pensar després tendran la feina de desmitificar-lo.

Perquè el cas és que el bo de Fra Anselm Turmeda, que devia esser un murri, s'hauria pensat qualsevol cosa —fins i tot el seu doble destí de sant moro i sant cristià—; però de cap manera veure's convertit, de cop i volta, en escriptor «d'esquerres», símbol de les reivindicacions seculares del poble mallorquí. La veritat és que, si anam a cercar, més aviat procurava fer mèrits per a tot el contrari. Perquè, les coses com són, ni passar-se al mahometisme era, a les darreries del segle XIV, una actitud gaire progressista; ni ell, des de les delícies de la seva opulència tunisenca, va estar mai en contacte amb els mallorquins oprimits, sinó amb els «honrats mercaders» de l'illa —és a dir, amb l'oligarquia—; ni, sobretot, va tenir cap escrúpol d'expressar unes opinions polític-socials tan estentòriament conservadores i reaccionàries com aquestes:

**Pels grossos és gran raó
que l'estament regit sia.
Sapiats que Salamó,
en lo temps que ell regia,
als llocs de sa senyoria
ordonà que los majors
haguessen sobre els menors
llur poixança e batllia.
Aristòtil diu molt clar:
«Estament qui regit sia
per lo menut popular,
vindrà a gran vilania».
E per ço ell reprenia
dels comuns lo regiment...**

¿Què us sembla? Galdosa mentalitat i galdós símbol de les reivindicacions del poble!

Jo crec que, encara que no tinguem la culpa d'aquestes espectaculars confusions, ens hauríem d'esforçar, almenys, a prendre'n consciència. A destriar els gegants i els molins. A veure-ho tot més clar, com demanava Pedro Salinas. Si ens interessa Anselm Turmeda —i ens ha d'interessar moltíssim—, convé que, abans de parlar-ne, provem de llegir-lo; i de llegir altres autors que ens

ajudaran a comprendre'l, a aprofundir un poc dins les actituds crítiques de l'home medieval: l'Arcipreste de Hita, Bernat Metge, el Canciller Ayala... I si tenim la sospita que algú ha amagat o ha volgut amagar l'existència de Turmeda —o de qui sigui—, és molt convenient que, abans de formular acusacions, procurem investigar si realment l'ha amagada o ha volgut amagar-la. No sigui cosa que, llançats per l'alegre tobogan dels descobriments i de les sospites, l'acusem també del delictes d'ocultació d'altres clàssics insulars —Guillem Torroella, Francesc d'Olesa, Sor Aina Maria del Santíssim Sagrament, el missèr Roca, el Comte d'Ayamans... —, molt més poc coneguts i molt més «amagats» que Fra Anselm (i, per descomptat, no gens «d'esquerres»).

Veure-ho tot més clar i dir-ho tot més clar. Vet ací el programa que, amb la més absoluta modestia, hauríem d'imposar-nos. No som pessimista, perquè sé que per davall de totes les confusions hi ha un afany apassionat i autèntic de conèixer-nos, d'arribar a l'entranya del nostre ésser col·lectiu, de saber què hem estat, què som i a on podem arribar. I sobretot —ja ho he dit abans— una dosi enorme de bona fe. Per començar, no és mala base. ¿Per què, doncs, no estotjam d'una vegada les paraulasses, i les suspicàcies, i les vagaroses acusacions, i no provam de fer, tots plegats i amb l'escaient humilitat, alguna tasca en comú? Ja que de Turmeda parlàvem, no serà de més recordar el seu exemple de les tres llances:

**Un exempli us en vull dar:
tres llances ensems lligades
a tard se poran trencar
mentre sien ajustades,
e si són deseparades
rompran-se lleugerament;
mentre hi haja uniment,
jamai non seran trencades.**

Potser si seguïem una mica el consell de Fra Anselm, resistiríem millor les escomeses dels gegants i acabariem deixant en pau els pacífics, innocents, innocentíssims molins de vent. ¿No trobau que ho paga?

Josep Maria LLOMPART

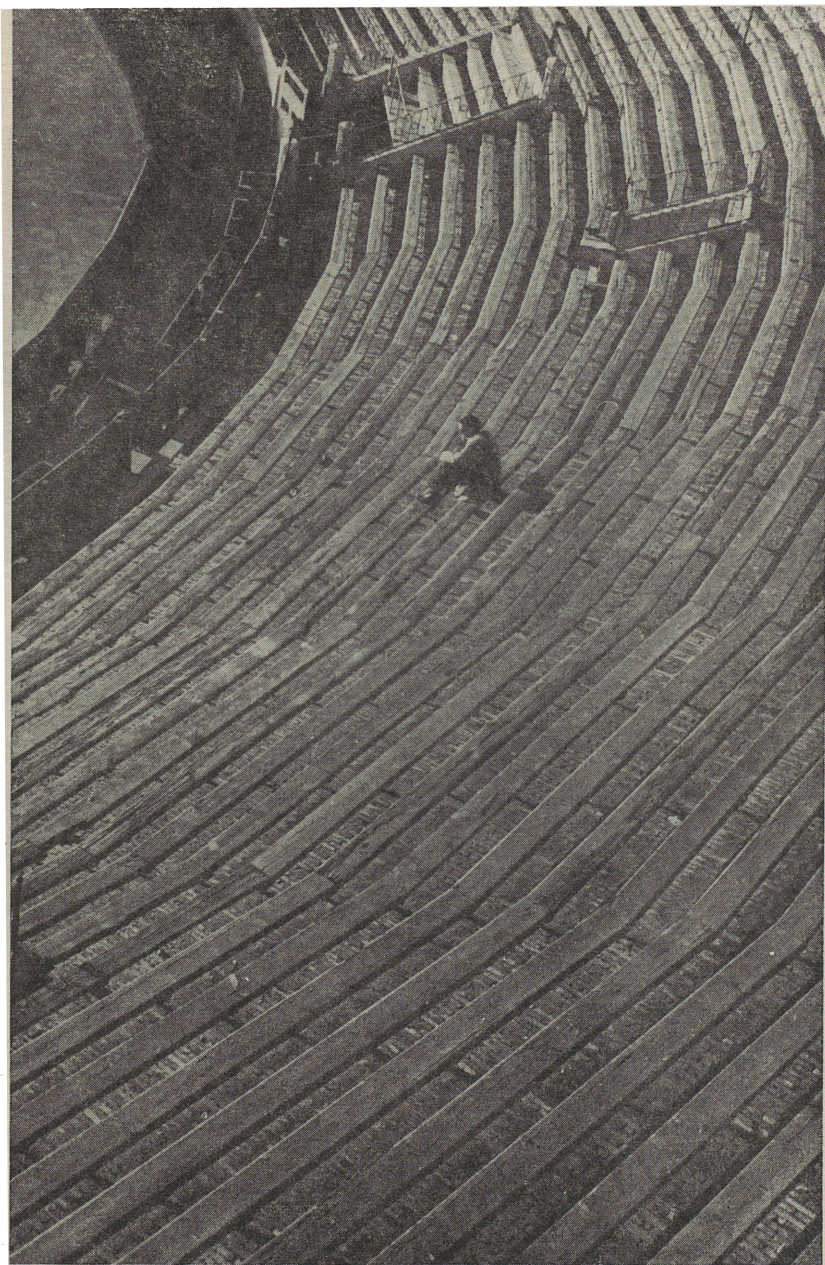
L'ESGLÉSIA NOSTRA

UNA

EVANGELITZACIÓ NOVA

PER ALS CRISTIANS VELLS

per Jaume OBRADOR

(Foto J. GEA) *tots els cristians ens hem convertit avui en «un espectacle per al món, tant davant dels àngels, com davant dels homes» — cal que revisem la nostra fe per poder donar raó de la nostra esperança.*

L'arxiprestat de Crist Rei de Palma programà una predicació intensiva a les Misses de la passada Quaresma. Els temes i el seu desenrotllament foren preparats per tots els capellans de l'arxiprestat. Prèviament la gent fou avisada que la Missa, durant la Quaresma, seria més llarga que d'ordinari: d'una duració aproximada de tres quarts. L'assistència no mancà. Abans de començar la celebració, es repartien unes fulles a tots els assistents no es proposava l'esquema amb les línies generals de la predicació. Així, si se les portaven a ca seva, podien repassar i recordar el que havien sentit a l'església.

La reflexió partia, com veurem, de les idees embullades o equivocades que la nostra gent sol tenir sobre els temes que es volien exposar: s'hi contraposava, aleshores, la idea evangèlica que els podia ajudar a revisar les seves actituds i a descobrir la llum, revelada per Jesucrist.

La finalitat de tot això era només una: un servei d'evangelització de cara a la renovació actual, que ha de ser una constant de la nostra fe i que ara ens exigeix l'Església.

Vegeu ara els temes:

1.—**La conversió de cor** com a canvi d'actitud. L'esquema estava centrat sobre tot damunt la teologia del canvi, revisió de concepcions i actituds, reaccions davant el canvi i obstacles per a fer-lo.

2.—**La Salvació és l'alliberació de l'esclavitud del mal** i de les seves conseqüències. Cercàrem les classes de mal que hi ha dins la societat, les seves causes i maneres d'alliberar-nos-ne.

3.—**Esser cristià es tenir Fe en la persona del Crist.** Analitzàrem qui era i què no era el Crist, com visqué amb-els-homes i pels-homes, i les postures que adoptà durant la seva vida, sobretot les actituds de llibertat i de servei, no a la llei, sinó a l'home.

4.—**El sagrament de la penitència** com a reconciliació amb Déu i amb els homes. Vérem que pecar no era simplement deixar de complir una

lleï, sinó que sobretot era no estimar els homes, fer-los mal, oposar-se a l'evangeli. Després cercàrem el sentit que té la reconciliació: el que és i el que no és, desmitificant la concepció màgica del ritu, per a donar el valor que pertoca a la conversió de cor i a la part que hi té la comunitat.

5.—**Condicions i formes de reconciliació.** Explicàrem on radicava el poder de perdonar els pecats, les condicions sense les quals cap forma de reconciliació és vàlida, el fet que no tots els pecats separen radicalment de la comunitat i les distintes maneres de reconciliar-se, segons el mal fet al germà i a la comunitat.

6.—Pel diumenge de Rams férem una introducció a la lectura de la **Passió del Crist**, exposant els sentiments que Crist tenia: no es comprometé a sofrir, sinó a estimar, però tot amor implica sofriment. Després cercàrem les actituds que segons els evangelis dugueren Crist a la mort: fidelitat a la Veritat, amor a l'home dèbil, denúncia profètica del mal i llibertat davant la llei. Vèrem també que l'eu-tèntica passió del Crist que ens toca de prop avui és la passió del seu cos, de la humanitat, que està enclavada a la creu de la injustícia, de l'explo-tació, de l'odi i de la mentida. Finalment explicàrem que el cristià és el que pren les mateixes postures que Crist per a arribar a la resurrecció de la humanitat.

PECAR

NO ÉS

1. No respectar o profanar quelcom sagrat: por davant el misteri.
2. Fer allò que està prohibit per la llei.
3. Un acte aïllat o una pura infracció de la llei.
4. Tacar el vestit blanc de l'ànima.
5. Fer mal directament a Déu.

SINÓ QUE ÉS

1. No respectar el germà.
2. No estimar l'home.
3. Una actitud oposada a l'Evangeli. Prendre un camí fals.
4. Rompre l'amistat o l'Aliança amb Déu i amb els germans.
5. Fer mal directament a l'home i a la societat.

RECONCILIAR-SE

NO ÉS

1. **Dir** simplement els pecats al confés.
2. Passar pel confessionalari i carregar la responsabilitat al confés. (Es pecat o no?)
3. Passar pel confessionalari com d'ama-gat...
4. Rebre la benedicció d'un sacerdot.

5. Rebre una quantitat de gràcia.
6. Netejar l'ànima bruta.
7. Fer un acte de pietat individual.
8. Anar a cercar un consol per l'ànima.
9. Alliberar-se de la por de l'infern.
10. Preparar-se solament per a la comunió eucarística.
11. Un acte ple de temor i tristesa.
12. Un judici condemnatori.
13. Pagar una multa per la infracció d'una llei (la penitència).
14. Curar el mal que hem fet a Déu.
15. Prometre solament no cometre més aquell acte.
16. Esborrar-ho tot i començar de bell nou.

SINÓ QUE ÉS:

1. Reconciliar-se amb aquell que hem ofès.
2. Acceptar la responsabilitat del mal causat.
3. Trobar-se amb Déu i amb els germans, sense amagar-se com qui té por a la reconciliació.
4. Canviar d'actitud de vida.
5. Posar-se en camí de conversió.
6. Restablir l'amistat amb Déu.
7. Una trobada amb Crist en comunitat.
8. Comprometre's a obrar el bé.
9. Acceptar ésser perdonat i estimat.

(Foto
PBP
REYNÉS)

SANT MARÇAL: MULTIPLICAU-NOS EL PA!

30 de juny: Sant Marçal, patró dels forners, perquè — segons la llegenda — fou l'al·lot que regalà les seves provisions per la multiplicació del pa i dels peixos.

A la fira, una taula de siurells i de santmarçalers sota la inscripció: Salario mínimo. No se trata de hacer a los pobres ricos ni hacer a los ricos pobres. Se trata de acortar distancias.

SANT MARÇAL 1972: AIDAU-NOS A MULTIPLICAR EL NOSTRE PA!

10. Restablir la comunió amb la comunitat.
11. Un acte gojós i confiat.
12. Un diàleg salvífic (que ens salva).
13. Proposar-se restablir l'orde volgut per Déu.
14. Curar el mal que hem fet al germà.
15. Comprometre's a no quedar en l'estat de pecat.
16. Canviar de cor, canviar d'actitud.

CREURE EN JESUCRIST

NO ÉS:

1. Fe en un conjunt de lleis.
2. Fe en unes obres que meresquin la salvació.
3. Fe en Santa Bàrbara quan trona.
4. Fe només en Déu, o en quelcom superior.
5. Fe en imatges de sants.
6. Fe en benediccions o ritus.

SINÓ QUE ÉS:

Fe en la persona de Jesucrist que inclou un compromís de viure com ell visqué i d'adoptar les seves mateixes actituds.

LA PERSONA DE JESUCRIST

NO ÉS:

1. Un jutge just que condemna el pecador.
2. Messies d'alliberació temporal.
3. Llibertador només **del seu poble**.
4. Déu amb aparences d'home (inimitable).
5. Un Déu que es complau principalment en cerimònies i olor d'encens.
6. Un Déu que encara està clavat a la creu.
7. Un Déu confús. (Hi deu haver qualque cosa)

SINÓ QUE ÉS:

1. Llibertador que estima i salva.
2. Llibertador de l'home complet.
3. Llibertador de tots els homes.
4. Home en qui habita tota la plenitud de Déu.
5. El Déu-amb-nosaltres, que es complau en els cors senzills i rectes.
6. El Déu vivent ressuscitat.
7. El Fill de Déu, fet home.

L'experiència d'aquesta catequesi fou de signe altament positiu. Com hem dit, fou un servei d'evangelització; presentà aiximateix un signe d'unitat i germanor dels capellans de l'arxiprestat, de treball en comú. Obrí també un camí a l'esperança que aquestes experiències seguesquin endavant, per dur al nostre poble l'Evangeli de Crist, l'únic Salvador.

TEXTOS - TEXTOS - TEXTOS - TEXTOS

DE NOU SOBRE EL FET DEL PUIG MOLTÓ

per Joan MIRALLES I MONSERRAT

El mes de juny de 1970 publicarem ja en aquesta mateixa revista un glosat inèdit d'en Bartomeu Miralles i Rossinyol (a. «Poeto») sobre la terrible mort d'en Miquel Nicolau i Balaguer, amo del Puig Moltó, el capvespre del 8 de desembre de 1948, a mans de dos lladres que assaltaren aquella possessió montuïrenca (1).

Aquesta vegada presentam un altre aplec de cançons que evoca aquell fet, que si bé ja fou imprès en 1949 com a plagueta de cançons, així i tot, essent conscients de la possible pèrdua definitiva, el tornam a publicar de bell nou en ortografia modernitzada i amb algunes notes a manera d'introducció (2).

L'autora d'aquestes cançons fou na Catalina Pocoví i Mayol (a. «Xiva»). Nasqué a Montuïri dia 7 de juliol de 1874. Era filla d'en Joan Pocoví i de na Catalina Mayol. Seguint un costum molt estès aleshores li posaren tres noms: Catalina, Lluïsa, Teresa (3). L'any 1902 se casà amb un cosí seu: Antoni Mayol i Gomila. Dia 3 de desembre de 1956, als 83 anys, morí víctima d'un atac de gota, deixant sis fills: Bartomeu, Joan, Antoni, Vicenç, Francesca i Gabriel (4). Sabem que no anà mai a escola i que estigué llogada a Can Alcover, a Inca, durant set anys. A part d'aquest glosat, és autora de moltes altres

gloses que algun dia donarem a llum, en les quals hi ocupa un lloc preeminent el tema amorós, amb freqüents al·lusions religioses.

Si comparem el conjunt d'aquestes cançons amb les de l'altre glosador suara esmentat, podem constatar una curiosa coincidència en alguns trets comuns, reflex de llur visió de la vida, com és ara l'esperit venjatiu i sàdic contra l'assassí, la idealització de la figura de l'assassinat, la visió maniquea de la vida: bé i mal, culpable i innocent, bo i dolent; que animen sengles obres. En els dos hi trobam alhora un cruu realisme descriptiu i un esperit exemplificador per al jovent; però, curiosament —a diferència del glosat d'en Miralles— en la nostra glosadora hi ha a cada moment figures piadoses.

En total són catorze estrofes de molt desigual extensió: n'hi ha tres de quatre versos, els més curts, i tres que en tenen més d'una vintena. Hi ha algunes rimes, sensiblement més fàcils, per a les quals denota una especial predilecció: *ó, at, ada, ap. à*.

Con el glosat anterior també es donen alguns versos coixos que poden esser deguts al mateix editor de la plagueta de cançons. Per exemple: *an aquest assassinator* (Est. 1.º); *l'amo en Miquel d'es Puig Moltó* (Est. 8.º); *de Jesús, Jusep i Maria* (Est. 8.º).

TEXTOS - TEXTOS - TEXTOS - TEXTOS

EL GLOSAT

1.º

No puc dar explicació
que em falta sabiduria
sobre un fet de s'altre dia
de l'amo d'es Puig Moltó.
Un homo de tanta honor
per un lladre polissó
haver d'acabar sa vida!
Anaven per matar-ló,
perque es seus dobbés volien,
i amb sa primera punyida
de l'amo sa sang sortia
com s'aigo d'un aubelló.
An aquest assassinator
sa paga que li daria:
en es pi més alt que hauria
dins es lloc d'es Puig Moltó
amb un bon nuu corredor
allà s'hi consumiria,
fins que tros a tros cauria
o qualche corb he'niria
quan faria molta olor.
Seria bona lliçó
p'es jovent que quedaria.

2.º

Han retirat sa bondat,
usa sa polissonada,
dos vengueren de Ciutat
i heu dugueren arreglat
per matar si importava
L'amo ben tranquil estava,
que llavò havia sopat,
i es mou una tempestat
sense haver-hí ennigulada.
Heu pot dir es qui s'hi trobava
quin ball més desbaratat.
L'amo va quedar esbucut
i sa madona assustada;
se creia aquell desflassat
es dur-se'n sa cantidat
que l'amo havia cobrada.
Sa cosa li sortí errada,
devés les deu se trobava
dins Pina que gemegava
casi amb so coll ben taiat,
i aquell petit se pensava
anar-se'n ben carregat
de dobbés, de porc i blat
i amb bergantes per Ciutat
porer menjar sobrassada.

3.º

Madona d'es Puig Moltó
ben venturosa heu estada,
dins un fet vos heu trobada
de lladres enrevoltada,
tot Mallorca en du tristor,
poreu estimar es pastor,
madona apreciau-ló
sa vida vos ha allargada.
Déu li va donar valor
que va trobar a un racó
s'escopeta ben parada.

4.º

Si jo tenia un bon cap
dictaria una cançó
sobre un fet d'es Puig Moltó
que aquests dies ha passat;
tot es poble anava alçat
com arribava es pastor;
per causa d'es retgiró
se creien que estava gat.
Hei partiren aviat
de gent una porfessó:
trobaren l'amo acubat,
sa madona cor tancat
cridava s'extremunció.
El dugueren a Ciutat
que volien curar-ló
i el Divino Redentor
ja el té a l'Eternidat,
que tots puguem veure-ló
en el Cel ben coronat.

5.º

Pens que mos serà forçat
que fasem oració,
demanant an el Senyor
que mos envii germandat.
A una possessió
nomenada es Puig Moltó
tot Mallorca està enterat,
vengueren dos de Ciutat
a cercar una cantidat
si veien s'ocasió.
Quatre o cinc d'es Puig Moltó,
quantes gotes de suor
d'es seu front'vien suat
tant en fret com en calor
tot l'any'vien trebiait!
Què en direm d'aquell pastor
que va venir a dir-hó,
per causa d'es retgiró
no té cabeis en es cap?
L'amo seu ja està enterrat
i tot això ja ha bastat
per matar aquell polissó.

6.º

Es sergent de Montuiri
quan s'avís li varen dar
va partir de cap allà.
Quan dins ses cases va entrar
va veure lo que passà,
si los 'gués pogut' gafar
los'guera fets capolar
o bé els hagués fets cremar
com sa cera dins un ciri.
Es sergent de Montuiri
tota sa nit fé guardar,
però no he'i varen tornar
perque degueren trobar
que l'amo varen deixar
per no tornar-sè aixecar,
i li bastava es martiri.
El tenim dins sa memori
però mos ha d'espassar,
l'amo an el Cel se'n va anar
i amb sa pena que passà
sols no entrà en el Purgatori.
Al Cel posseeix la glori
d'una ditxosa victori

tant com el món durarà
que tots he'i puguem anar
en es moment d'expirar
allà a prende possessori.

8.º

L'amo en Miquel d'es Puig Moltó
mos deixà sa fesomia,
recordatoris hi havia
per tota sa missió,
i sa gent que el coneixia
tot va ser pena i tristor
diu que per res tornaria,
que en el Cel està millor
i que no regressaria
perque està amb sa companyia
de Jesús, Jusep i Maria
i el Divino Redentor.
Guanyà sa salvació
abans d'acabar sa vida,
perque derramà un dia
tota sa sang que tenia
com Cristo pel pecador.

Catalina Pocoví i Mayol (a. «Xiva»
(1874-1956) cap al 1930

9.ª

De la Puríssima es vespre
succeí tal funció
d'es lladres d'es Puig Moltó;
els han morts dins sa presó,
han deixat bona lliçó,
mos ha de recordar sempre.

10.ª

Donaré explicació
ja que heu'viem començat,
aquells dos han acabat
i els han morts dins sa presó

11.ª

Es dia vuit de desembre
mil nou-cents coranta-vuit
aquests dos de cervell buit
mos han deixat bon exemple.

12.ª

Hem d'anar per bon camí
per no pegar travalada,
hem vist que encara susava
que el qui mata ha de morir.

13.ª

Qui fuig de Déu vertader
debadés pot espolsar:
un lladre varen manar
i tot es poble es va alçar
com si fos un llucifer;
es jutge el va acompanyar
ses guàrdies civils també,
i en es Puig Moltó digué
d'es modo que heu varen fer
com l'amo varen matar.
Sa cantitat va quedar
penjada dins un paner
i en aquell moment darrer,

com los'vien de matar,
else feren confessar
d'es crimen que varen fer.
Jovenets, pensau-hi bé
quan aneu a passetjar.

14.ª

Si tenc qualcú agraviat
que siga amb qualque cançó
de cor li deman perdó,
Judes que va ser traïdor,
Jesucrist mon Redentor
'ximateix l'ha perdonat.

Joan MIRALLES

DE NOU SOBRE EL FET DEL PUIG MOLTÓ

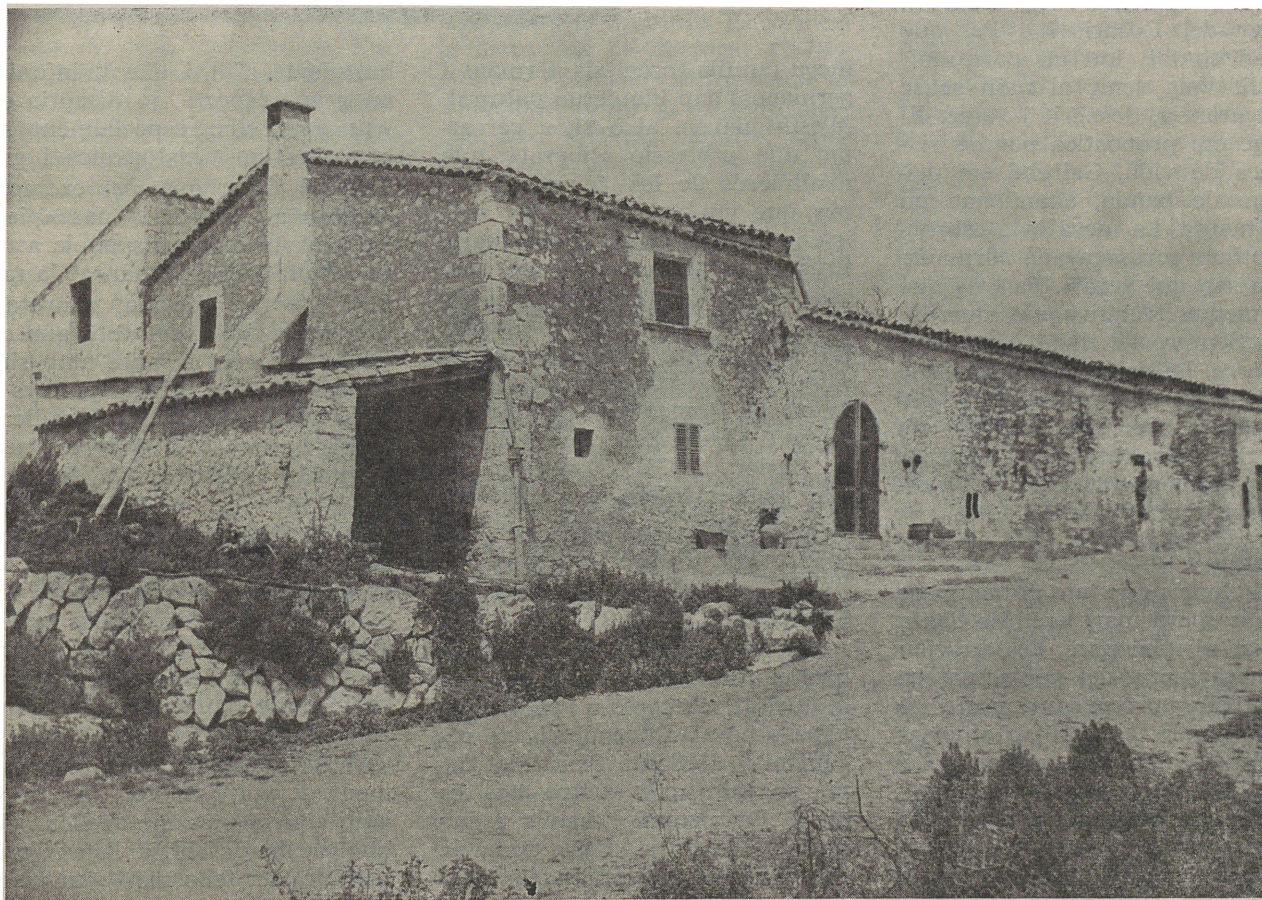
NOTES

(1) JOAN MIRALLES, *Glosat a la nit tràgica del Puig Moltó*, «Lluc», juny 1970.

(2) CATALINA POCOVI, *S'asunto de Puig Moltó* (Palma 1949) a la impremta Independència. A la darrera pàgina surt una data: Montuïri dia 2 Març de 1949.

(3) Arxiu parroquial de Montuïri. LB 1873-1881, f. 28 v.

(4) Arxiu parroquial de Montuïri. LD 1951-1972, f. 51.

Les cases del Puig Moltó (Montuïri), escenari del crim del 8 de desembre de 1948, que narra el glosat

AFANYS I DIES

per Miquel DOLÇ I DOLÇ

INICI NAIKENÇA.

Miquel Dolç i Dolç (amb *i*). El meu cognom, fa temps que el vaig restituir a la seva grafia etimològica primitiva, que apareix documentada. Però ha donat lloc, especialment en països no catalans, a una sèrie inenarrable de variants: Dols (la més comuna), Dolz, Dolc, Dolg, Dola, Dol, Dolcs, Dolçs. Manicomial.

A Santa Maria del Camí (Mallorca), a les quatre de la tarda del 4 de desembre de 1912, al carrer del Rosari, 7. Pel que m'han contat, fou un part molt difícil. Veig venir al món sense cap garantia, desnerit i xerec. El metge em pronosticà poques setmanes de vida. Gairebé em deixaren de banda, abandonat en una manta. La meva àvia esbroncà tothom forassenyada afirmant: «Déu sap què serà!». Fa goig que els metges s'equivoquin tan sovint. Sempre he tingut una salut de ferro. La primera injecció, me la clavaren als vint-i-sis anys: antitetànica, per una ferida «de guerra», que m'escapçà l'índex de la mà esquerra, seguida de l'atorgament d'una medalla i tot.

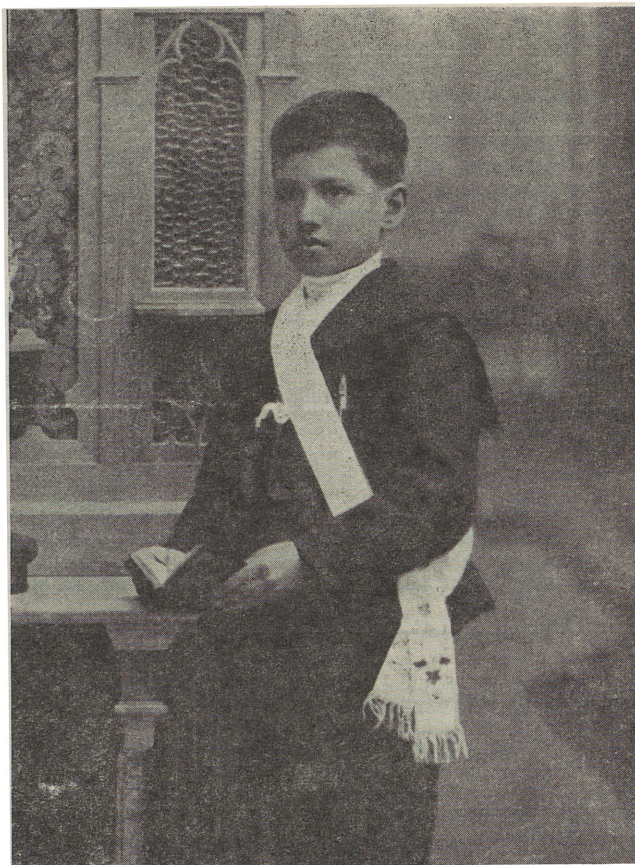
LA FAMÍLIA

Tinc entès que tant el meu pare com la meva mare eren de Santa Maria: el meu pare, de fora-vila; la meva mare, del poble mateix. Cap d'ells no tenia una professió determinada. El pare va alternar les feines del camp amb una dedicació, cada cop més constant, al comerç. Va saber mantenir-se sempre, pel seu caràcter i la seva previsió, en un lloc digne, fins a assolir una certa benança. Però jo no vaig respirar al si de la

meva família (érem sis germans i germanes) cap inquietud cultural. M'estimulaven, això sí, a cercar-me una professió «liberal» que m'alliberés de les feixugues feines que em voltaven. Qui més m'engrescava era la meva mare. En poques paraules: si avui tinc una biblioteca d'uns vuit mil volums, vaig haver de començar per «un» llibre, que no fou precisament el *Quixot*, sinó *I canti* de Leopardi, comentats per Ettore Fabietti (Sesto San Giovanni, Ed. A. Barion, 1933). Conservo, és clar, aquest volum com una relíquia. Si algú ha parlat d'un Miquel Dolç «burgès», aquí té la meva resposta.

ESTUDIS I TÍTOLS

Vaig aprendre les beceroles primer al convent de les monges de la Caritat i després a l'escola pública —no a cap acadèmia de pagament— de Santa Maria del Camí, on vaig tenir quatre mestres prou competents, hàbils i humans. Només un d'ells tenia la mania d'assotar els alumnes amb un verdanc de magraner que inflava la pell de cap a cap de la

La primera fotografia de Miquel Dolç (1922)

bastonada. Tot i que m'infonien un gran respecte, jo discutia sovint amb ells: especialment sobre qüestions històriques i gramaticals (¿per què, per exemple, accentuar «fué» i no pas «pie»? La Real Academia Española a trigat trenta anys a donar-me la raó, però me l'ha donada, punyeta!). Crec que han mort tots quatre: els he recordat sempre amb simpatia i gratitud. Als dotze anys la meva vida sofrí un tomb radical: m'ingressaren, el 1924, en una institució religiosa (la dels teatins), on vaig estudiar humanitats i vaig aprendre moltes «coses» que després he hagut de desaprendre. Hi vaig perdre tot contacte amb l'existència real i amb la cultura viva. Però, arran de la proclamació de la República i enmig d'uns escarafalls que jo no compartia, vaig tenir la sort de conèixer Itàlia (especialment, Roma i Sicília). El tracte amb aquest país meravellós —bé que aleshores sofria l'etapa més delirant del feixisme— em transformà. A poc a poc m'havia recobrat a mi mateix. El 1934 rein-

gressava a la vida «civil», la meua «vita nova», sense cap horitzó obert, però carregat de cabòries: hi vaig entrar físicament per Barcelona, que era la meua obsessió. Em vaig posar de seguida en contacte amb els escriptors i els investigadors ja consagrats de l'Illa: Miquel Ferrà, Guillem Colom, Francesc de B. Moll, Joan Mascaró, Joan Pons i Marquès, Elvir Sans, Mn. Antoni Pons, Maria Antònia Salvà. Només hi havia a la colla un altre jove de la meua generació, Bartomeu Rosselló-Pòrcel; però estudiava a Barcelona i no el vaig arribar a conèixer; més tard havia de prologar la seva obra. En dos anys (1934-1936) vaig cursar el batxillerat, com a alumne lliure, als Instituts d'Eivissa i de Palma. I esclatà, increïble, però esperada, la guerra civil. Vaig tenir la fortuna de sortir-me'n sense haver d'engegar un sol tret contra ningú. Els atzars de la conflagració em permeteren de conèixer, com a intèrpret de les forces aèries, Tànger, Ceuta, Màlaga, Sevilla, Salamanca, Tudela, Sòria, Terol, Vinaròs, Castelló, Saragosa. Tot plegat, una amarga experiència, reflectida en les meues *Elegies de guerra*. Després de la tragèdia, bé que tot semblava fotut, em vaig sobreposar a les circumstàncies i vaig cursar tres anys (1939-1942) els estudis de Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona: els cursos comuns, en una sola convocatòria, com a alumne lliure (1939-1940); els dos d'especialitat de Filologia clàssica, com a alumne oficial (1940-1942). Em guanyava l'estada a Barcelona donant lliçons: particulars, a acadèmies o a col·legis. Així i tot, vaig obtenir el títol amb la qualificació de «Sobresaliente» i premi extraordinari de llicenciatura. No hi ha res d'impossible: tot és qüestió d'entestar-s'hi, d'ésser ordenat i de fer el cap viu. Al cap d'un any era catedràtic d'Institut.

A més del títol de batxiller, atorgat per l'Institut de Palma (no tinc a mà la data), posseeixo els següents: llicenciat el Filosofia i Lletres, secció de Filologia

clàssica, per la Universitat de Barcelona (3 desembre 1942); doctor en Filosofia i Lletres, secció de Lletres, per la Universitat de Madrid, amb la qualificació de «Sobresaliente» i premi extraordinari (13 novembre 1951); catedràtic numerari d'Institut, per oposició (14 octubre 1943); catedràtic numerari d'Universitat, per oposició (10 novembre 1955). Potser caldria esmentar aquí els nomenaments que m'abellen més entre els que, per força, he aconseguit al llarg de la meua vida acadèmica: «professor» de la Maioricensis Schola Lullistica (4 octubre 1951); membre del consell directiu de la Fundació Bernat Metge de Barcelona (a partir de 1960); membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans (18 març 1961); acadèmic de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona (14 novembre 1970). Com a treball de llicenciatura vaig redactar un esbós, de 127 pàgines, que roman inèdit, sobre *L'hellenisme hispànic*. El títol de la meua tesi de doctorat és *Hispania y Marcial. Contribución al conocimiento de la España antigua*, de tres-centes pàgines, publicada per l'Escola de Filologia de Barcelona (1953).

FEINES DE PROFESSOR

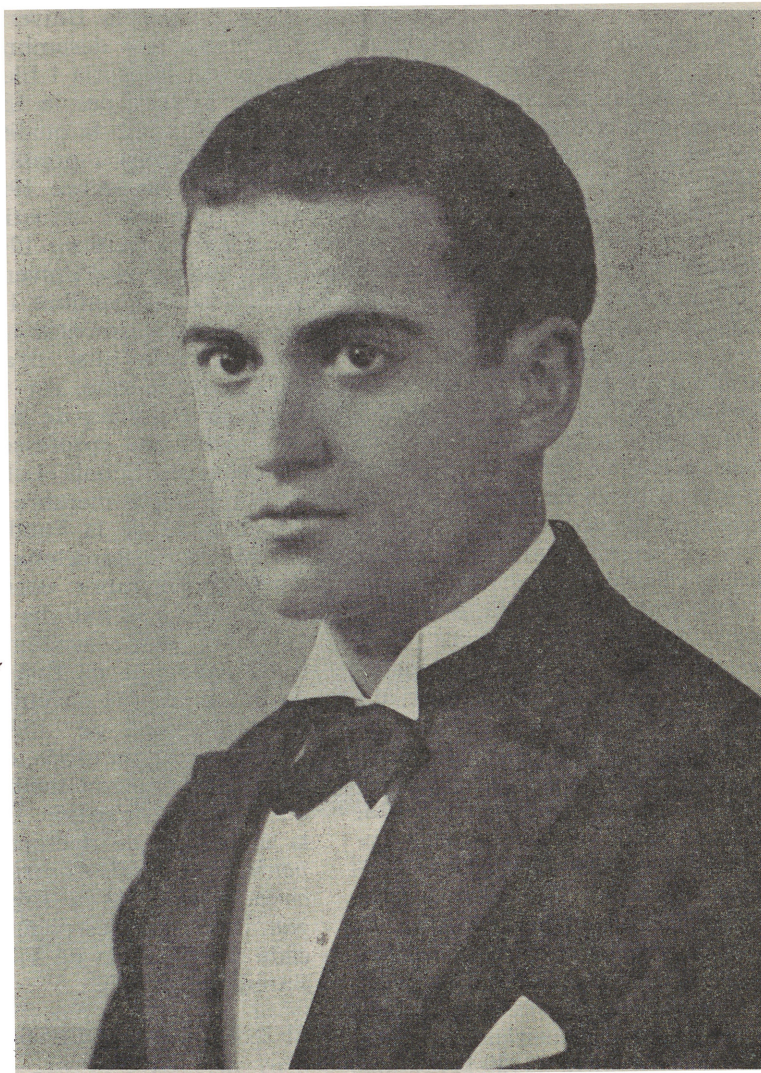
El 1943, al cap d'un any d'haver enllestit la llicenciatura, vaig guanyar a Madrid les primeres oposicions de Llengua i Literatura llatines en què prenia part. Els exercicis duraren un mes just, tot el mes de juliol, d'una xafor terrible, amb xinxes a tots els hotels i pensions: feia calfred. Al final de les proves em vaig assabentar de la caiguda de Mussolini. No havia estat mai encara a la «capital». Les despeses del viatge i de l'estada, me les forní la meua edició comentada del I llibre dels *Tristia* d'Ovidi (Barcelona, Bosch, 1943), un volum per a mi històric, reeditat algunes vegades. Entre les sis càtedres vacants, vaig escollir la de l'Institut d'Osca, del qual havia d'ésser director sis anys (de 1949 a 1955). Vaig estar-me a Osca de 1943 a 1955. El 1945 em vaig ca-

sar amb Maria Eugènia Rincón, llicenciada en Filologia romànica, que havia conegut a la Universitat de Barcelona, molt més jove que jo: beneí la nostra unió, a la parròquia de Santa Maria del Camí, el P. Perelló, bisbe de Vic. Fou una gran festa. Durant aquells dotze anys aragonesos vaig organitzar o fundar, secundat per bons col·laboradors, una pila d'empreses culturals: l'Institut d'Estudis Oscenses, la revista «Argensola» (que segueix publicant-se i encara s'obstina a honrar-me com a director), la festa de la poesia, una dotzena de biblioteques populars per tota la província, cicles constants de conferències, exposicions de pintura, què sé jo. També vaig inaugurar el nou Institut. Quan ja començava a ésser la «patum» d'aquelles enyorades terres, vingué l'hora de trencar. Mentrestant havia enllestit el doctorat, que només atorgava la Universitat de Madrid. El 1955 vaig guanyar unes oposicions per a càtedres de Filologia llatina d'Universitat. Vaig escollir la de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Sevilla: hi vaig professar dos cursos, en 1955 a 1957. El 1957, l'any de la famosa riuada, passo, per concurs, a la Universitat de València, on he viscut onze anys. Així he pogut completar el meu contacte directe amb els Països Catalans. Durant aquests onze anys (la meua vida sol funcionar per períodes de deu anys mal comptats, com la producció d'Horaci, què hi farem) he estat una mica útil, em sembla, per a les noves promocions que cerquen un altre sentit a la valencianitat. Des de la meua càtedra o des del deganat —que vaig exercir a València de 1965 a 1968— he estat el fundador de l'Aula Ausiàs March, de l'Aula de Cinema i Teatre, de la càtedra d'Estudis nord-americans; i cofundador de l'Institut d'Estudis Romans (de la Diputació) i de la societat Dante Alighieri. Finalment, el 1968, he obtingut, per concurs de mèrits, la càtedra de Filologia llatina a la nova Universitat Autònoma de Madrid. Fa poc he es-

tat elegit i nomenat degà de la meva Facultat de Filosofia i Lletres, un càrrec empipador. El trasllat a Madrid, on no se m'havia perdut res, ha obeït exclusivament motius familiars. Sé que algú ha dit —i fins m'ha dit— que la meva marxa a la «meseta» equivalia a una deserció: això és una bestiesa. Durant aquesta trentena d'anys de càtedra ha ensenyat regularment Filologia llatina, i de vegades també la grega. Però he professat igualment d'altres cursos, especials o monogràfics: Sintaxi espanyola superior, Antroponímia hispànica, Geografia del món clàssic, Indoeuropeu, Llatí de la Hispània romana, Roma imperial.

INFANTESA

Vaig passar íntegrament la meva infantesa al meu poble nadiu, en contacte amb l'escola i el camp. Pocs viatges, només a Ciutat i al mercat dels dijous d'Inca; i més d'un, òbviament, a Lluç; i un altre, gairebé dramàtic, al Cap Enderrocat, on un meu germà feia el servei militar i esperava d'un moment a l'altre que l'embarquessin cap al Marroc: feia poc que s'havia esdevingut el desastre d'Annual. No tinc ni una fotografia d'aquells temps: la primera que guardo és l'obligada de la «comunió solemne». A despit de tot el que he dit més amunt, no vaig ésser mai cap «jaimito», que consti, sinó un al·lot com tots els altres: potser el primer de l'escola —fins em feien donar lliçons als companys més endarrerits—, però amant del fútbol, dels ocells, dels estels i d'un gatet que sempre se'm posava damunt l'espatlla quan jo estudiava. Ah! i apassionat pel «Barça» (com encara avui!). De llibres infantils o de «tebeos», no n'entraven a casa meva: hauria estat un luxe, com la cambra fotogràfica. Fora dels textos escolars, l'únic «llibre» especial era l'àvia materna que sabia i em contava tot un enfilall de rondalles: moltes d'elles les vaig veure, més tard, reproduïdes als volums d'En Jordi des Racó. Una afeció particular foren el dibuix i la pintura: he pin-

Un parèntesi durant la guerra civil. 1937

tat (aquarel·la, oli) fins al 1942, em sembla; però com que aquest exercici representava per a mi un simple «violí d'Ingres», el vaig abandonar del tot. L'únic «hobby» que tinc avui és l'aplicació als mots encreuats, especialment italians. Ah! i la pràctica del tenis.

JOVENTUT. LLOCS DE RESIDÈNCIA

Com es veu pel que he dit, la meva adolescència i la meva primera joventut transcorregueren a Palma (Son Espanyolet) i Itàlia. Una etapa, dividida en dos vessants, grisa, desorientada, irreal. A més dels estudis —la major part dels quals no m'atreien ni poc ni molt—, em lliurava amb entusiasme a la contemplació de la natura i a la visita de museus, em dedicava al

conreu de l'art, de l'arqueologia, de la literatura, de l'antiguitat greco-romana. Vet aquí la raó del meu *iter*: si m'he consagrat després a la Filologia clàssica ha estat per comprendre bé, sense noses, Homer, Horaci, Virgili. La meva catalanitat, després de les lectures d'adolescent de què parlarè, mai no abandonades, s'afermava a mesura que coneixia nous països i eixemplava, pel meu compte, les meves lectures: Goethe, Shakespeare, Racine, Víctor Hugo, Lamartine, Baudelaire, Mistral, Carducci, D'Annunzio, Pascoli, Manzoni, Leopardi, Dante, Baroja, Cervantes, Valle-Inclán, Machado, Rubén Darío, Galdos, Unamuno... Tots, en uns immensa barreja, capaç de fer perdre el cap a qualsevol. Llegia tot llibre que em caigués a les mans,

en treia moltes notes, n'aprenia fragments de memòria.

Com a residències fixes al llarg de la meua vida puc indicar-ne mitja dotzena. A Santa Maria del Camí: Rosari (un carrer que durant la República fou rebatejat amb el nom de García Hernández), núm. 7 (avui 32; tinc ara una caseta al costat, núm. 30); a Barcelona, d'estudiant, una pensió de la Granvia (o Avda. José Antonio), núm. 541, 3r.; a Osca: Gral. Franco, núm. 14; a Sevilla: Col.legi major universitari «Hernando Colón»; a València: Mestre Palau, 12; a Madrid: Villanueva, 20; actualment: Claudio Coello, 69-A.

VIATGER I POLÍGLOTA

No he fet gaires viatges a l'estranger, però tots ben aprofitats. He recordat fins ara el del nord del Marroc; he recorregut diverses vegades Itàlia i França (amb una estada a París). Per a mi té un gran valor el viatge que vaig fer pel setembre-octubre de 1964, invitat pel Departament d'Estat, als Estats Units, amb la visita a les principals Universitats, museus, biblioteques i centres d'investigació de Nova-York, Washington, Albuquerque, Santa Fe, Phoenix (d'on una escapada al «Gran Cañón» del Colorado), Los Angeles, San Francisco, Xicago, Urbana, Boston. Haig de proclamar, enfront de tantes opinions adverses —fruit de partidisme o d'ignorància— la meua admiració per aquells països. Me'n sortiren una dotzena d'articles (publicats al diari «Las Provincias» de València) i un grup dels poemes que formen part del meu sisè llibre *Imago mundi*, encara inèdit. Quant a Espanya, en conec pràcticament totes les províncies: algunes, és clar, més pregonament que altres.

Entre les llengües clàssiques (mortes, que en diuen), he estudiat el llatí, el grec, l'hebreu i el sànscrit. De les modernes, conec —encara que no sempre les «domino»— el portuguès, el francès, l'italià, l'anglès i, no tant, l'alemany. A part, òbviament, del català i del castellà. M'he hagut de

dedicar esporàdicament, per raons d'estudi, al provençal, al basc, al grec modern, al rus.

CONTACTE AMB LA CULTURA CATALANA

La meua indestructible afeció per la cultura i la llengua catalana es remunta als anys de l'escola primària a Santa Maria del Camí. Semblarà estrany, perquè no estudiàvem la nostra llengua, però és així. Escrivia el «mallorquí» —i de quina manera, m'imagino!— quan només tenia nou anys o deu. ¿Fou tot degut potser a l'estudi del fulletó de la *Doctrina cristiana*, revisada, em sembla, per Miquel Costa? La sabia tota de cor: vaig tenir el número u de la meua promoció per a la «comunió solemne» que es feia aleshores en complir els deu anys. Mai no diríeu en quin periòdic sortí la meua primera col.laboració. M'avergonyeixo de dir-ho: doncs al «Foc i fum»! Fou un innocent parany que em posà un santamarier enfurismat per la conducta ambigua de la seva «al.lota». Me'n vaig adonar un dissabte en fullejar aquell famós periòdic anticlerical a la barberia. El procés de la meua catalanitat ha estat lent, però constant, fins i tot virulent, enmig d'ambients gairebé sempre sords o hostils. Començà, de fet, cap als catorze anys, quan vaig descobrir Miquel Costa, Jacint Verdaguer, Joan Maragall, Guillem Colom, Maria Antònia Salvà i Ramon Llull; bé, i molts d'altres escriptors, sovint d'amagat. Aleshores vaig escriure els meus primers versos, prou dolents, publicats, com els primers de Roselló-Pòrcel, a la revista «Luz y Vida» (no els hi anéssiu a cercar!). Però ningú no m'introduí en aquell món, l'únic on després he volgut viure i on vull morir. Dins el «meu» ambient personal la cultura catalana despertava més aviat un ressò tímid i imprecís, fins i tot suspecte: el mateix, si fa no fa, em penso, malgrat els canvis, d'avui dia encara. He dit quins foren els primers poetes catalans que vaig conèixer. Cal afegir-hi la primera novel.la que he

llegit en la meua vida. Aferreuvos: el *Blanquerna* de Llull. I m'entusiasma. Jo valorava, doncs, directament, sense mitjancers —que m'haurien entrebancat— la nostra llengua i la nostra cultura: d'una manera fragmentària, ja ho sé, però suficient. Era, a més, un entusiasta de Gaudí. La meua integració, doncs, en aquest fenomen de civilització va ésser un fet espontani, naturalíssim, inevitable. No hi podia haver cap «conversió». Ni tal sols cap «decisió» a escriure en català: ho portava a la sang. Des dels catorze anys escric un meu diari, i de sempre en català. No em vaig haver de plantejar, en aquest sentit, cap problema: n'hi havia prou seguint el meu instint. M'he sentit sempre, sense embuts, un «català de Mallorca». Però la meua actitud no implicava un exclusivisme a ultrança. En el camp de la investigació —mai en el camp de la creació— he emprat després, al costat del català, l'espanyol (i d'altres llengües!), però no pas amb el propòsit d'accedir a un bilingüisme absurd. La traducció —un segon meu ofici— és, al meu entendre, una re-creació: per això he traduït sempre, llevat d'algun exemple escadusser, en català.

EL PROBLEMA DE CATALUNYA: CULTURA O POLITICA?

La pregunta crema. És evident que l'anomenat problema de Catalunya —dels Països Catalans— no és simplement un afer lingüístic, sinó també social i polític. Ara: si polititzem la qüestió en bloc, no sols en les seves reivindicacions lingüístiques i culturals, no és perquè avui ens hàgim acostumat a polititzar-ho tot; l'aspecte polític de l'afer s'allotja a les mateixes entranyes del problema, de la nostra història. Fa angoixa, però, de contemplar el nostre enfilall de lluites, d'èxits, de fracassos, d'incoherències. Recordo encara la pena que em causà la «criaturada» —definició de Francesc Cambó— del 6 d'octubre de 1934. Ens ofeguen massa planys inútils, massa

crits de «ja hi som!» ¿És que no hem assolit mai una maduresa política prou digna de confiança? Dins l'actual situació de l'Estat Espanyol, *hic et nunc*, no sembla ja tan negre el futur per a la viabilitat de la llengua catalana, però no està resolt el seu «funcionament», és a dir, el seu ensenyament i el seu ús normal. Acabo de llegir en un llibre de Pere Bosch-Gimpera que fins al període intermedi entre la caiguda de Primo de Rivera i l'adveniment de la República no resonà «per primera vegada» al paranimf de la Universitat de Barcelona, en un acte acadèmic, la llengua catalana en un discurs que hi pronuncià Joaquim Balcells. Bé: jo he organitzat en els anys més difícils un acte acadèmic tot en català, en honor d'Ausiàs March, al paranimf de la Universitat de València; i l'any passat, durant un Congrés Espanyol d'Estudis Clàssics, vaig presentar la meua comunicació sobre *Correspondències homèriques en l'«Ulysses» de Joyce* en català —a petició, precisament, dels congressistes de llengua castellana i dels professors estrangers!— a l'Aula Magna de la Universitat de Barcelona. Sí, ja sé que tot plegat és ben poca cosa. Però, per a recomençar —¿i no som el país de l'etern recomençament?— cal parar esment en aquestes dades. No descansarem fins que hom tornarà a oferir a les llengües i cultures catalana i castellana les mateixes garanties recíproques de convivència, en igualtat de drets per a tots.

Miquel DOLÇ

Aquests Afany i dies foren redactats per l'amic Miquel Dolç a Madrid, el passat mes d'abril. Agraesc la forma detallada com ha contestat a l'extens qüestionari que li vaig remetre i que és l'origen d'aquesta síntesi biogràfica que és, alhora, un document de gran interès per a la història de la nostra cultura.

D. F. P.

UNA REVISTA CATALANA

«DAU AL SET»

per Isabel M.ª CERDÀ I GUARDIOLA

Quan ja havien estat descobertes a tota Europa les noves directrius de la pintura, quan la major part dels **ismes** ja havien dat un tomb radical a les mesures i constants renaixentistes, Catalunya i concretament Barcelona, es trobaven immerses dins un món tancat i sense projecció a l'exterior.

Barcelona padeció desde 1940 a 1946, un bajón tan alarmante de calidad pictórica, una falta de criterio tan triste en el coleccionismo, una mercantilización tan sucia de la obra de arte que los malos aficionados se erigieron en profesionales, seguros de que, vendidas sus pifias, se liberaban de la oficina y del mostrador. (1)

Són uns anys de trauma a Catalunya. La petita burgesia anava totalment desorientada entre el record de la guerra civil i la política de duresa practicada pel nou règim que li tancava fins i tot les vàlvules d'escapada de les manifestacions folklòriques. Eren els anys que la sardana no es podia ballar en públic, els anys de **hable usted en cristiano** i altres coses d'aquest estil. Entre el record d'un passat recent de caràcter revolucionari que l'assustava i un present difícil, la burgesia catalana cercava a les palpentes un camí per on sortir. (2)

És en aquest moment quan els intel·lectuals i amb ells els artistes que fins aleshores havien hagut de lluitar aïlladament i sense cap tipus d'organització comencen a fer sorgir intents de revistes literàries en català, com per exemple «Algol», que s'autoclassificava de diabòlica i que tengué una clara intenció creadora. És el precedent més immediat de «Dau al set».

EL QUE FOU «DAU AL SET»

El que es fa evident d'entrada fultant els quaranta-set números apareguts cap als anys cinquanta —concretament als anys 1949, 1950, 1951 i 1952 i alguns exemplars sense ordre ni continuïtat als anys 1953, 1954 i 1955— és que fou una revista culta, refinada, de molt acurada i elaborada edició, conscientment dirigida cap a un públic minoritari i forçosament intel·lectual. Tal volta és la revista apareguda a Catalunya més formalment perfecta i amb un preciosisme que la

transforma, als nostres ulls, en objecte d'artesanía.

Cal aclarir, primer, que «Dau al Set» era una revista clandestina només pel fet d'estar escrita en català, tot i tenir números en francès i castellà. Per tant, no tenien permís d'edició i no passava per la censura. Tal volta això contribuí a una tan escassa difusió i que se n'imprimissin tan pocs números (cap als 150).

Fou ideada i confeccionada per un grup d'amics, que més tard esdevindrien renovadors del món de la plàstica: Tàpies, Cuixart i Ponç que col·laboraven a la part artística mentre la part literària anava a càrrec de Joan Brossa i J. E. Cirlot i la secció de crítica corresponia a Arnau Puig. De la part formal se n'encarregava Joan Josep Tharrats, col·laborador també de la part artística. Aquest darrer era fill d'un poeta de Girona, aficionat al grafisme, que tenia una petita Boston i podia imprimir personalment els números que apareixien més o menys regularment cada mes. Brossa, el poeta del grup que posava nom a les pintures dels seus amics, era en principi un poeta tradicional i florallesc. Conegué Foix —poeta català influït pel Surrealisme i que aportà la poesia del subconscient amb una gran perfecció formal— el qual li destruí totes les seves convencions retòriques i feu que traslladàs al món de la paraula l'encís de la prestidigitació i de la màgia. Això influí sobre Ponç, pintor també acadèmic que intuï podia transformar-se en un creador de formes noves i es dedicà a això amb una gran violència, fent sorgir uns personatges obscens, sense molestar-lo en absolut ni el brut ni el desagradable. Tàpies i Guixart, estudiants i de família burgesa veren en el camp de la pintura un camí d'alliberació que els portaria a cercar sempre, a renovar-se contínuament. Cirlot està també influït per la pintura surrealista mentre Puig és l'existencialista del grup. La guerra els feia veure el món com un absurd i reaccionaven amb un insult al públic i amb un altre absurd: **un dau al set.**

Cal dir que essent tots amics i unint-los una mateixa empresa no

Antoni Tàpies, un dels animadors de «Dau al Set»

foren iguals i, passats els anys de màxima llum de la seva revista, cada un d'ells seguí un camí completament diferent. El llaç més fort d'unió fou la influència lírica de Brossa, el surrealisme teòric de Cirlot. I la pintura màgico-plàstica de Miró i de Klee que, en conjunt, creà l'etapa magicista de «Dau al Set». Fins al 1951, el grup fou molt homogeni. A partir d'aquest moment les diferències entre Tharrats i Brossa produïren la separació i «Dau al Set» se sotmeté a un total eclecticisme.

L'aire que es respira a tots els articles i a totes les composicions és el d'una visió màgica del món i de les coses. Hi ha articles abundants sobre astrologia i oracles per a diferents persones. Els mots misteri i màgia són emprats amb molta freqüència. Sebastià Gasch diu a un article: **No deixam d'alegrar-nos en constatar que els pintors i escultors actuals han trobat alguna cosa d'aquest precís instint que els empeny a repetir, en la nostra època del materialisme mecànic, els mateixos gestos espirituals i a traduir, mitjançant les seves imatges deformades, no tan sols l'aparència de les coses sino el misteri amb què són embolcades.** (3)

Ahora, a part de la ideologia, que es fa clara a través de tots els seus articles teòrics, es pot veure dins ells una forta atracció cap tot allò que representi un canvi o una postura respecte a tot el que es dona per fet i establert, com és per exemple la música de jazz. Hi ha números sencers dedicats a aquest tema i a vegades sol aparèixer una nova aportació sobre els negres i la seva capacitat creadora. Parlen també del romànic, l'art que va saber barrejar el que és real amb el meravellós; parlen de Gaudí, l'home que introduí l'abstracció dins l'escultura; dels contes infantils, amb el seu terror i la seva màgia...

Expressen la seva fidelitat a Miró, Max Ernst, Angel Ferrant, Mathias Goeritz, Paul Klee, Francis Picabia, Schoenberg, artistes tots que tenen en comú la seva llibertat de creació i d'estar contra l'academicisme. Com diu Cirlot en un article referint-se a Ponç: **representa la protesta contra las condiciones del mundo en que vive que siente la necesidad de hablar en un lenguaje profundo que ha sido conocido por todos los hombres pero también hipocritamente olvidado.** (4)

En definitiva, «Dau al Set» representa la creació d'un món on cap tot: el meravellós, el grotesc, el fantàstic i on l'artista ja deixa d'esser una mena de semidéu per esdevenir un treballador amorós de la matèria, intentant trobar un llenguatge nou i més modern.

Més que el valor concret de la revista, cal destacar la seva importància històrica. «Dau al Set» significà la presa de consciència a Barcelona de la inutilitat de la repetida còpia de temes implantats per l'impressionisme, que si bé alguns anys abans havien tengut la seva gràcia, ara tenien només l'avorriment d'un sistema d'expressió en sèrie, negant tota creativitat personal.

NOTES

(1) J. A. GAYA NUÑO: *Medio siglo de movimientos vanguardistas en nuestra pintura*, «Dau al Set» (Desembre, 1950).

(2) J. JIMENEZ BLANCO: *Las ideologías en la España de hoy*, Seminarios y Ediciones, S. A. (Madrid, 1972).

(3) SEBASTIA GASH: *Elogi de la deformació*, «Dau al Set» (Juliol, Agost i Setembre, 1949).

(4) J. E. CIRLOT: *La pintura de Joan Ponç*, «Dau al Set» (Novembre 1951).

BIBLIOGRAFIA

AREAN, Carlos Antonio: *La escuela pictórica barcelonesa*, Colección Mediodía (Barcelona, 1961).

CIRICI, Alexandre: *Tàpies, testimoni del silenci*, Edicions Polígrafa, S. A. (Barcelona, 1970).

CIRLOT, Juan Eduardo: *Pintura catalana contemporánea*, Editorial Omega (Barcelona, 1961).

CIRLOT, Juan Eduardo: *Pintura contemporánea*, Seix Barral (Barcelona, 1963).

JIMENEZ BLANCO, J.: *Las ideologías en la España de hoy*, Seminarios y Ediciones, S. A. (Madrid, 1972).

OMER, Mordechai: *Universo y magia de* (Barcelona, 1972).

Electrofil

AILLANTS - CONDUCTORS - TERMOELECTRICITAT

Bartomeu Ferrà, 4 - Telèfon 21 42 55 - PALMA DE MALLORCA

conversa amb:

enric fajarnés i cardona

per **Damià FERRÀ-PONÇ**

Marià Villangómez, coneixedor profund i crític atent de la realitat cultural d'Eivissa, ha valorat Enric Fajarnés i Cardona com el millor escriptor actual de l'illa. Es, doncs, sobrer tota presentació davant tan solvent judici. Dec al mateix Villangómez la coneixença de l'obra de Fajarnés. Aquest

escriptor s'inicià dins el terreny poètic amb un llibre de gran maduresa Primer cancionero (1945), on es conjugaven una forma impecable amb pregones inquietuds interiors marcades per un temps obsessionant. Després evolucionà cap a una lírica més exterioritzada, reflex de les visions de la seva Eivissa. Són Los islotes, El puerto antiguo, La ciudad i altres poemes. Més envant temptà la poesia en català amb el poema Ossera de Sant Mateu — escrit el 1958— peça d'una fondíssima emoció existencial, plenament inserit dins la concreta història dels homes de la terra.

Fajarnés és també prosista de gran qualitat i formes personalíssimes. Ha publicat contes dispersos per diverses publicacions: record El Justiciero que vaig llegir a les pàgines, ja un poc esgrogueïdes, de la revista «Ibiza». La seva gran obra com a prosista és, però, el Viaje a Ibiza. Villangómez l'ha qualificat com a un llibre excepcional [...] on una prosa de la més alta qualitat literària ens comunica les reaccions d'un eivissenc davant l'illa —emoció fonda i pensament claríssim— en unes penetrants expedicions pel temps i l'espai insulars. **Enric Fajarnés, escriptor de l'existència.**

—On va néixer?

—A la ciutat d'Eivissa, el 10 de febrer de 1918.

—¿Posició social i lloc d'origen dels seus pares?

—Pares i avis eivissencs, de la burgesia catòlica i conservadora. Per part de mare he tengut algun capellà a la família, i fins i tot un bisbe. Pel costat patern, periodistes. El meu avi, metge, Enric Fajarnés i Tur, fou un tenaç investigador dels arxius baleàrics. Residí molts d'anys a la Ciutat de Mallorca, on va dirigir el **Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana** i va publicar molts estudis monogràfics, de caràcter històric i sociològic, sobre Mallorca, Menorca i Eivissa.

—Llocs on passà la seva infantesa?

—A la ciutat d'Eivissa. Els records més plaents que d'ella en guard són, potser, de la seva maravellosa badia, plena encara, a la meua infantesa, de velers i vapors oceànics que hi anaven a carregar la sal de l'illa. Matins d'hivern assolellats; dolces tardes de novembre amb núvols roents; illots daurats a l'hora del sol post; llunes d'agost. Al fons de la memòria hi ha vaixells fantàstics, cels i mars que no sé si són reals o imaginats... La meua sensibilitat se n'havia de sentir per sempre.

—¿Quins estudis ha cursat?

—Batxillerat a Eivissa. Llicenciatura en Dret a la Universitat de València. A l'Escola Social de Madrid: Història de les Idees Polítiques, Geografia Econòmica i Dret del Treball. Lectures

constants d'Història, Sociologia, Filosofia i, per descomptat, Literatura.

—¿Com va entrar en contacte amb la cultura catalana? ¿Perquè ha escrit gairebé sempre en castellà?

—Vaig prendre contacte amb la cultura catalana de la mà del meu amic el poeta eivissenc Marià Villangómez. La meua residència a Tarragona em facilità, més tard, una intensificació de lectures en la nostra llengua: Ruyra, Pla, Espriu. També vaig estudiar-la pel meu compte, fent un arriscat esforç autodidacta. Això fou després d'haver complit els quaranta anys de la meua vida. He escrit un poema en català, uns treballs a **Serra d'Or** i algunes proses de records, inèdits. Crec, però, que ja és massa tard per canviar l'eina. Els meus intents literaris, seriosaments realitzats, no poden ésser escrits més que en castellà. La raó és exclusivament tècnica: un major domini de la llengua literària castellana. Si aquest superior domini fos del francès, en francès escriuria jo... ¿Si crec que l'ambient d'Eivissa és desfavorable per a la cultura catalana? Crec que cada dia ho és menys. Temps endarrera, la ignorància general, la manca d'una tradició fa segles trencada, la penetració —a la ciutat— del castellà fins i tot com a llengua de pregària i comunicació epistolar, certes influències polítiques... Avui la situació ha canviat, degut a la superior cultura i a la liberalització progressiva dels esperits. Amb tot i això, les realitzacions són encara molt modestes.

—Llocs on ha residit?

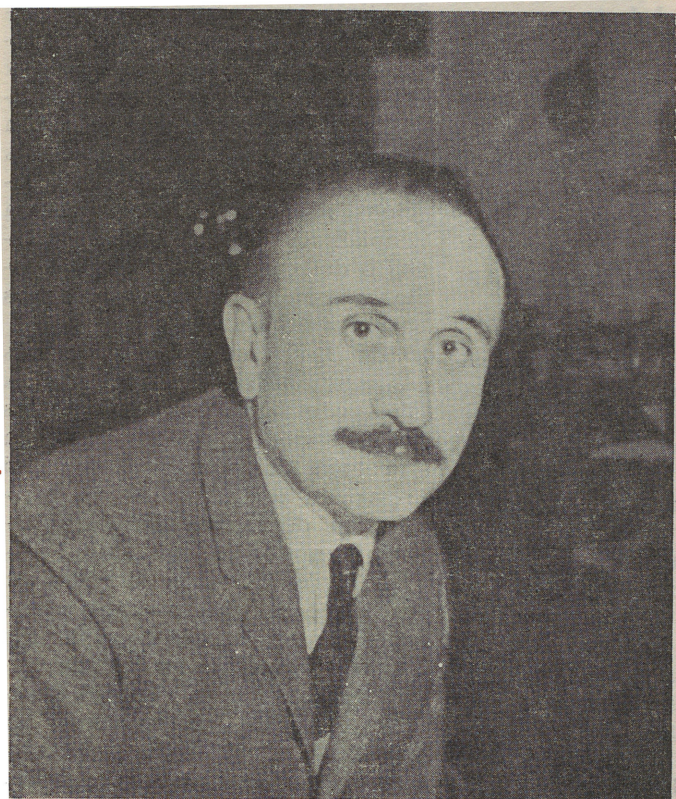
—A Eivissa i, fa ja vint anys, a Tarragona, ciutat a la qual estic molt lligat espiritualment.

—Quins llibres de poesia ha publicats?

—Vaig publicar un llibre de versos l'any 1945, **Primer cancionero**, que no ha tengut continuació. Es un recull primerenc de poemes, en els quals domina una tonalitat intel·lectual. Ara fa ja molts anys que no escric poesia. Crec que la primera condició del poeta és tenir una visió lírica del món com a totalitat. Jo, aquesta visió, la tenc més aviat èpica. Per això m'he decantat a les narracions breus, les exigències de les quals són, segons crec, les que més s'adiuen amb les facultats del meu esperit.

—Què és el VIAJE A IBIZA?

—A la gènesi del meu **Viaje a Ibiza** es creuen dos impulsos ben definits. D'una banda, el desig de reviu temps passats i llocs estimats de la infantesa. Crec que sota aquest aspecte es realitzà d'una manera clara aquella equació de què parlava Dilthey (vivència=record sentimental). D'altra banda, una set de coneixement que, segons un horòscop colpidorament exacte, acompanya la meua vida, em dugué a intentar una comprensió d'algunes notes de l'ànima eivissenc, de la nostra psicologia col·lectiva. Així, el contingut del llibre és

Enric
Fajarnés
i Cardona

divers (com solen ésser els llibres de viatges): paisatges, descripcions, records, tipus humans, notícies interpretacions.

—A quines revistes a col·laborat?

—He col·laborat a *La Estafeta Literaria* (fa molts anys), *Revista Balear*, *Serra d'Or* i a la premsa eivissenca.

—Quins contes ha publicat?

—De contes (en el sentit rigorós del gènere) no n'he publicat cap meixidor d'un record.

—Quins autors han influït la seva poesia?

—Segurament Alberti, Guillén i Cernuda.

—Quines influències es poden assenyalar al VIAJE A IBIZA?

—Influències, quant a l'estil, potser se'n trobarien de Miró i Ortega.

—¿Hi ha alguns autors que hagin influït les seves narracions breus?

—No puc contestar aquesta pregunta amb probabilitat d'encertar. El problema de les influències és difícil. Puc citar, això sí, algunes confluències de sensibilitat, d'assumpes, d'inclinacions estructurals i tècniques. Les meves predileccions, entre els narradors moderns, són clares: els grans mestres rusos (Andriev, Kuprin, Kolenko, Txèjov, Bunin). I també Poe, «Clarín», Jan Neruda, Katherine Mansfield, Ignacio Aldecoa, Salvador Espriu... He llegit ben segur, contes admirables de molts altres escriptors que han conreat el gènere, però, molt limitadament i no han assolit, tal vegada per aquesta limitació quantitativa, el títol de contistes.

—Té obra poètica inèdita?

—En aquest moment no tenc cap llibre de versos inèdit. Uns pocs poemes escrits després del *Primer Cancionero* han estat publicats en revistes.

—I obres en prosa?

—Estic treballant, amb pressa i amb pauses (contrariament al lema de Goethe) en un llibre de contes que confii deixar prest enllestit, volent Déu.

Des de les terres de Catalunya, la veu d'Enric Fajarnés Cardona segueix estretament vinculada a la seva Eivissa natal. Hi ha entre l'home i la terra un lligam interior, subtil i pregon. Des de les formes intel·lectualitzants del Primer cancionero, fins a les visions més concretes i objectivitzades dels seus poemes últims, —pens sobretot en l'admirable *Ossera de Sant Mateu*—, veim com Eivissa segueix com una constant presència, com una obsessió, dins el món de Fajarnés. Si la presa de consciència diguem-ne política és irrisòria dins el context eivissenc, l'illa haurà tengut almenys la sort d'esdevenir una realitat mítica dins la veu d'aquests homes —poetes— que treballen per carregar de significacions denses els mots d'aquesta vella terra. I també la paraula és una forma de salvació.

DAMIA FERRÀ-PONÇ

POESIA

OSSERA DE SANT MATEU

per Enric
FAJARNÉS I CARDONA

A un cantó del fossar un tanconet s'obre,
on els qui feren la primera deixa
a la pols, que fumeja algunes tardes
sota la pala del fosser, tranquil·la,
van pujant, s'amunteguen, ja confosos,
fins a guaitar —curull el vas minúscul—
el pla d'Aubarca ardent, que els veïu un
[dia

—papallones que el llum il·lusiona—
darrera lluentors d'aixada i rella.

Una blancor que creuen allargades
formes de caps gruixuts, i esclaves corbes
amb dues taques negres, que humitegen
llàgrimes de rosada matinerana.

Avui un manadet d'ossos hi cauen,
però demà també n'hi cauran d'altres,
com menjadora on el temps remuga.

Fossar de Sant Mateu: ni noms, ni xifres;
els anys només pel cel, altíssims, passen;
sols creus d'eternitat arreu hi brosten,
pròpies, gairebé naturalesa,
així l'ametller al terç, i l'olivera;

—un temps no cristià, qui pot pensar-lo,
al sol post, quan hi sona la campana?—

Fossar de Sant Mateu: fustetes i herbes;
mes sobre el taüt nou puja la terra
perquè, enfonsat pels anys, pervingui rasa.
Fossar mancat d'històries, d'història;
allí els mesos són vents; els segles,
[pestes;

i els morts, abandonats a la tanqueta,
amb la fidel ajuda del silenci,
surten a veure els fills que els enterraren.

1958

(De l'antologia

Poetes eivissencs (1968)
de M. VILLANGÓMEZ)

PER A UNA NOVA SISTEMÀTICA DE L'EDUCACIÓ

per A. COLOM I CAÑELLAS

0.—FORMULACIÓ DEL PROBLEMA

Actualment l'educació no és només un problema que preocupa a tots els països, sinó que en forma part de la seva actuació política (1). Potser, tot i existir un paralelisme històric entre política i educació, el binomi es fonamenta avui en els termes que es formulà arrel de la Revolució Francesa (2). Espanya, ja al segle XIX, veu aparèixer diverses lleis sobre educació (Gil de Zárate, Moyano, Zorrilla, Pidal...) que neixen en funció d'una política que es pretén fer incidir de forma determinant sobre l'educació.

Per comprendre i explicar dins el context sistemàtic de la Pedagogia aquestes noves conceptualitzacions, cal reduir tots els significats i coneixements que sobre educació posseïm a un esquema decididament hegel·lià.

1.—L'EDUCACIÓ COM A SUPERESTRUCTURA

L'educació com a superestructura de la realitat no es recolza damunt supòsits metafísics sinó tècnics (¿la ideologia política, no és avui un aspecte tècnic?) mentre es planteja com a problema i, sobretot, mentre hom intenta solucionar-lo. L'educació en aquest sentit intenta projectar una situació futura, dictar una pauta (realitat) encara allunyada en el temps puix que hom entén com a «efecte» que s'ha de planificar i, sobretot, que s'ha de planificar, perquè solucioni amb la seva actuació futura uns problemes ja plantejats.

L'educació en el seu concepte

més ampli i absolut de superestructura, és moguda per forces orgàniques dels Estats o de les respectives Administracions, com a part integrant i fonamental dels seus idearis i actuacions polítiques.

En aquest sentit l'educació ens sembla un supòsit polític i, per tant, econòmic (3), com un recurs mogut per interessos de gabinet i que per això obeeix a una determinada ideologia que es pretén perdurable per així poder crear una marcada forma d'esser, una idiosincràcia particular, que ja de per si implicaria l'acceptació d'un sistema polític.

Des d'aquest punt de vista, l'educació està en funció d'una política en tant és capaç de donar continuïtat a aquesta política que es pretén. Així tenim que les planificacions educatives persegueixen el manteniment d'un status polític convenient a les forces executives.

Avui podem parlar de planificacions educatives que, perseguint com a meta la lluita contra l'analfabetisme, el desenvolupament industrial, l'educació cívica de les societats, poden determinar-se sota implicacions democràtiques, socialistes, nacionalistes o marxistes més o menys adulterades. Es que la revolució cultural té, de fet, una actuació universal i un paper molt important com a força política de primer ordre. Això ens anima a afirmar que en aquest sentit l'educació és un instrument important de tipus reaccionari dins el qual tenen les dretes posats tots els seus efectius per a poder construir ja des d'avui un instrument social tal que s'impliqui al seu dia dins la ideologia pretesa.

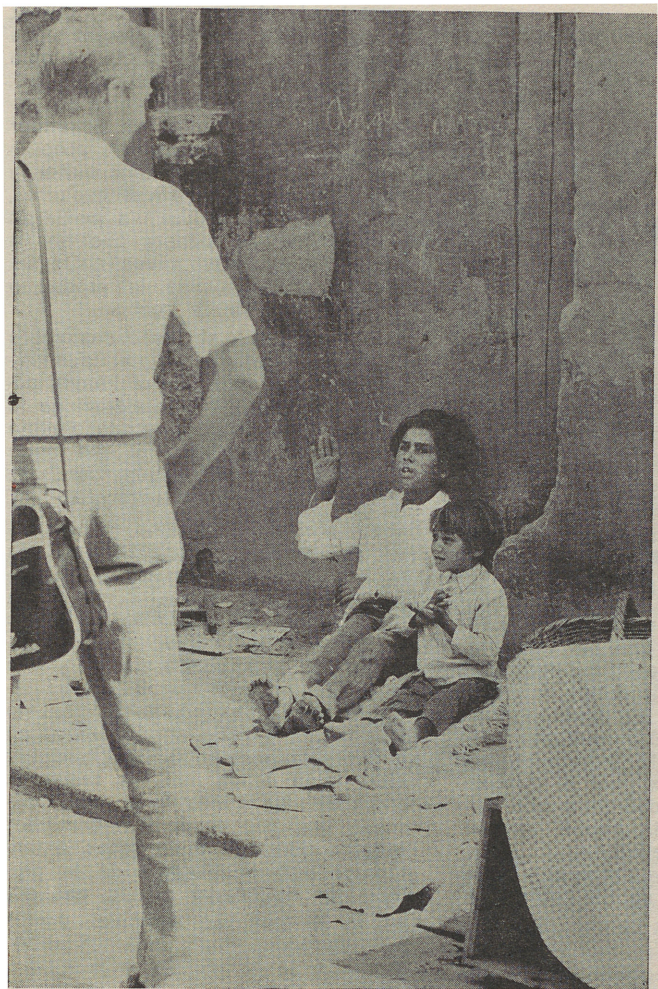
L'èxit de l'anul·lació de l'esquerra als Estats Units, la consolidació del comunisme a la U.R.S.S., la segregació a Sudàfrica, el nacionalisme d'Israel... són fenòmens que tenen fondes arrels dins les planificacions i legislacions educatives. D'altra part, la implantació del castrisme a Cuba o del maoisme a Xina es porta a terme a partir d'ambiciosos plans d'Educació.

En fi, el canvi polític tan sols és comprensible afirmant que les lleis educatives sorgides de les planificacions són filles de la ideologia del moment i que mai responen a l'amplitud de perspectiva de la mateixa planificació. Es pretén en general una continuïtat en el futur dirigida per fites que es van superant a mesura que el procés avança. Els dictats legislatius no han de servir per abastar la situació desitjada sinó que han d'esser el resultat, la conclusió de la planificació. La legislació perquè sia positiva no ha de pretendre la continuïtat sinó l'evolució d'aquesta continuïtat.

2.—L'EDUCACIÓ COM A ESTRUCTURA

Si l'educació ha arribat a tenir aquesta categoria tecnològica, hem de cercar les seves causes en el científisme que les diverses Ciències de l'Educació han anat agafant al llarg d'aquest segle. Per tant, si bé ha estat possible el naixement d'un supraconcepte d'educació (Educació com a superestructura de la realitat) ha estat per causa dels avenços que l'educació efectuava com a ciència positiva.

En aquest sentit l'educació és la ciència que incideix directament dins l'estudi del fet educatiu. Per tant ens movem ja en un pla real i plenament definit. (Reals i concrets són els professors, l'alumnat, el material didàctic, l'escola... etc). O sia que descobrim un nou aspecte, un nou sentit, un nou concepte d'educació: Educació com a integrant de la realitat, com a estructura d'aquesta mateixa realitat quotidiana.

*L'educació:
un problema.*

(Foto
JAUME CABRER)

na i històrica on incideix i on es desenvolupa dia a dia el fet educatiu.

No hem d'oblidar que l'Educació és ciència que comprén dos aspectes, que són: uns mètodes, unes tècniques, una execució i també una filosofia, una concepció, un caràcter, un sentit determinat.

Com a ciència experimental recull les investigacions dels camps afins (Ciències de l'Educació; Ps. Educativa, Sociologia de l'Educació...) i del seu propi (Didàctica experimental, Organització Escolar...) en funció tot això de l'eficàcia i eficiència de l'acte educatiu. L'educació, per tant, basant-se en unes experiències comprovades científicament, s'aixeca com a disciplina, cada dia més exacta i, en conseqüència, més predictiva.

D'altra banda, dèiem, l'educa-

ció és també una concepció especulativa. El fet educatiu podrà aleshores estudiar-se teòricament (Teoria de l'Educació o Pedagogia) sense anar per això contra l'esperit científic abans assenyalat. Al contrari: ens trobam davant una disciplina —l'educació— que executant-se científicament, pot ésser orientada mitjançant la càrrega doctrinal amb què la dotem perquè pugui influir sobre l'individu.

Amb això establim un pont de comunicació entre l'educació com a superestructura i l'educació com a estructura. El tendencialisme del primer aspecte es pot aconseguir a nivell social inculcant en el fet educatiu, la vertent ideològica que es pretenia.

No obstant això, com a estructura, no és aquesta la pretensió de l'educació. La finalitat educativa ha d'ésser l'eficàcia (aspecte

científic-experimental de l'educació) i afirmar en l'individu, no una filosofia determinada, sinó la capacitat perquè hom obtengui per si mateix una *Weltanschauung* (4), un propi concepte vital, un sentit personal de la vida, una visió original de la seva realitat existencial, en fi, una filosofia personal de la vida.

Amb això i amb l'ètica de l'educador, s'aconsegueix de salvar el matís reaccionari de l'educació com a superestructura i situar-la al servei de l'educat.

Dins una educació científica, capaç d'afirmar un sentit ètico-social dins l'individu, així com dins un Estat de Dret que la dirigeixi (superestructura) estaria la clau d'un futur alentador i, per desgràcia, la formulació d'una nova utopia.

3.—CONCLUSIÓ

He volgut, d'acord amb la realitat actual, formular unes bases per a una nova sistematització de l'Educació, d'acord amb el moment que atravessem. L'educació ha tornat científica i, sobretot, política i com a tal, directiva de la realitat en funció dels fins que la promouen. Aquestes noves concepcions obliguen a fonamentar la nova sistemàtica.

L'educació es defineix com a superestructura pel fet que, per sobre la realitat, pretén la determinació d'aquesta mateixa realitat; i com a estructura pel fet de formar part d'una branca del saber humà no estudiada explícitament per cap altra ciència, incidint dins el seu camp científicament i teòricament.

ANTONI J. COLOM I CAÑELLAS

NOTES

(1) Vegeu la bibliografia sobre Educació Comparada, així com també diversos informes de la UNESCO.

(2) Els revolucionaris veuen dins l'Educació la salvaguarda del seu nou ordre social. Vegeu Condorcet, Le Chalo-tais...

(3) Existeix ja una extensa bibliografia sobre Educació i Economia (Vaizey, Combs...).

(4) Terme de la pedagogia alemanya, sense traducció possible, però el significat del qual es pretén explicar a continuació.

LA PATATA DE SA POBLA UN PROBLEMA?

per Rafel SOCIES I COMPANYY

Fa ja mig segle que Sa Pobra exporta patates primerenques a Anglaterra. Les patates han estat molt de temps la base principal de l'economia poblera, sobretot en els crítics anys quaranta. Mes ara no voldria donar una mirada al passat, sinó cap al futur, quan aquests mesos s'ha parlat molt de la crisi de l'exportació, i quan s'ha pensat si aquestes patateres, ara tot esponeroses amb els bons dies primaverals, seran les darreres que creixeran a Sa Marjal de Sa Pobra davant la propera entrada d'Anglaterra al Mercat Comú.

¿És efectivament tan crítica la situació? Pel poble se senten tota casta d'opinions, però en general s'és pessimista. Ara jo hi dic la meua, i amb un gran marge d'error procuraré de fer una anàlisi superficial de la situació, evidentment crítica, i gràcies que ho sigui si permet unes reflexions clares i decisives, encara que personalment no crec que hi hagi motiu suficient perquè les campanes de l'Església i la del rellotge de l'Ajuntament toquin ara com altre temps a foc, i se declari pràcticament l'estat d'emergència. No hi ha per tant.

A Sa Pobra la vida s'escolava amb tota normalitat, con si no hi pensassin i tot, i un bon dia a un diari de Ciutat sorgí el crit d'alarma. Fou com si s'hagués remogut tot, quasi fins a una situació de pànic col·lectiu. D'esser un problema en el qual ningú no pensava, fou la por present i constant. El mateix fet d'un canvi tan radical em sobta un poc. ¿Necessitaven, efectivament, els pagesos de Sa Pobra tal crit d'atenció per a adonar-se de la situació crítica? Per ventura sí, perquè no havien tengut la informació deguda, quan les mateixes estructures els ho podien proporcionar. Se creà un ambient excessivament extremós, però serví per crear una consciència que encara no sap ben bé quina és la situació.

La Cooperativa Agrícola Poblera és una institució de més de 30 anys que a poc a poc ha evolucionat en vistes d'un servei al pagès, no en vistes d'un cooperativisme tal com s'entén en sentir aquest mot. En la part concernent a la patata ha jugat un paper molt important, quan ha servit per a alliberar el pagès de la subjecció al

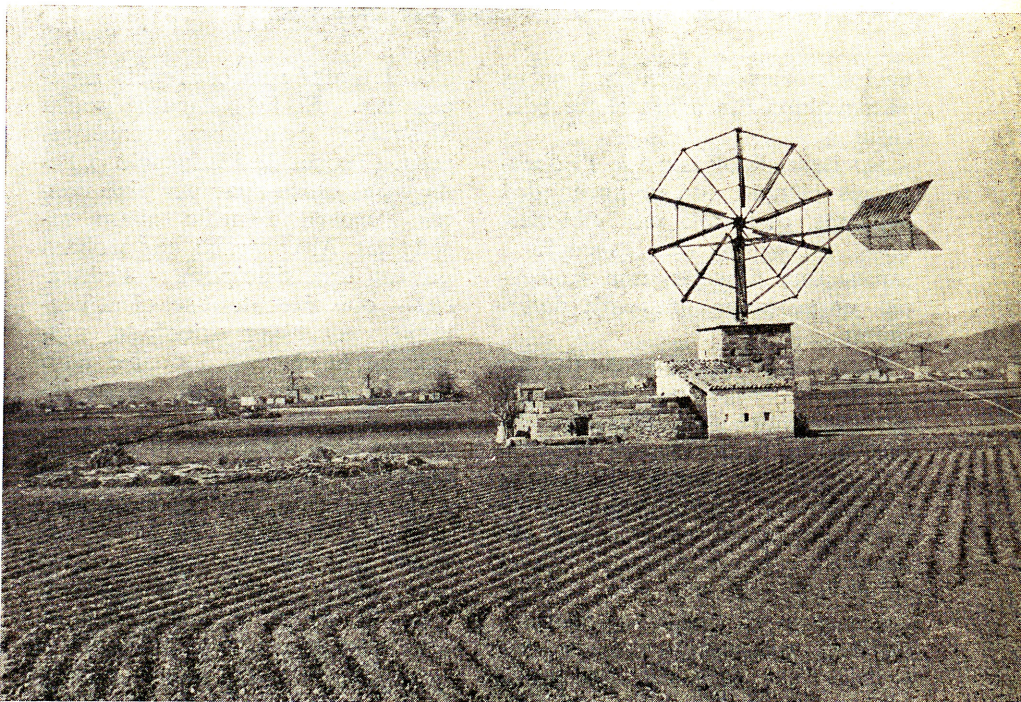
comerciant, en convertir cada pagès en el seu propi exportador, amb el seu marge de risc, però també amb el seu marge de benefici més elevat. És una llàstima que la seva actuació quedi més o manco reduïda a això i no sigui la seu d'un vertader cooperativisme, encara que tot pagès sigui individualista per si mateix, i defugui aquesta forma, a la qual, inevitablement, haurà d'acudir. I és una llàstima també, que no fos per mitjà de la Cooperativa que, a poc a poc, sense extremismes ni situacions de quasi pànic, se creàs la necessària consciència de la situació en què ens hem trobat. Crec que a la Cooperativa se li podia demanar això, de la mateixa manera que la Cooperativa pot demanar als seus socis, també, un major i efectiu cooperativisme.

El president de la Cooperativa, al mateix temps batle de Sa Pobra, que

sovinteja els viatges a Londres durant l'exportació, ha fet darrerament unes declaracions, no sé en funció de quin dels seus càrrecs, i assegurava l'exportació d'enguany (Anglaterra no entrarà al Mercat Comú fins al primer dia de l'any 1973), i les dels propers anys fins al 1975, quan començarien a esser més greus les traves duaneres, que a poc a poc pujaran a partir de l'any que ve, de manera que fins a l'any 1975 aquestes traves no esdevendrien antieconòmica la producció primerenca de patata poblera.

Basta això? No sé les bases sobre les quals s'haurà fonamentat la declaració del Sr. Serra. Jo ara només podré fer una anàlisi esquemàtica de la situació, encara que abans voldria completar les declaracions del batle de Sa Pobra amb una segona part, que per a mi fou de gran sorpresa.

Seguia el Sr. Serra amb els contactes que havia mantengut amb una empresa nordamericana sobre la possibilitat de reconvertir el conró de Sa Pobra des de la patata a la bleda-rave sucrera, amb la possibilitat del muntatge d'una fàbrica sucrera. Aquesta possibilitat, segons sembla, fou rebutjada ràpidament pel poble, com no podia succeir d'una altra manera, en vistes de la poca rendibilitat d'aquest cultiu, quan ocupa molt de temps la terra i de més a més és un cultiu extensiu, que per esser vertaderament rendable demana unes grans extensions, i amb l'estructura de la propietat de Sa Marjal només ens po-

La patata de Sa Pobra: una riquesa, però també una inquietud i un problema

(Foto: FÈLIX BONNÍN)

Des dels camps al magatzem de la Cooperativa (Foto: CERVERA)

dem encaminar cap a cultius intensius que extreguin un alt rendiment a la terra, encara que sigui amb una atenció constant per part de la mà d'obra. Per sort, de la possibilitat de la bleda-rave sucrera no se n'ha tornat parlar, com no podia esser d'altra manera. Sols hem de pensar que a una zona tradicional d'aquest cultiu, com és la vall del Jalón a Saragossa, va en regressió i s'han tancat fàbriques.

I ara és quan convé donar una mirada al camp de la patata poblera, davant uns drets duaners cada vegada més alts per a entrar al mercat anglès, lo que implica directament una disminució del marge de beneficis que pot convertir tal conró en anti-econòmic. Hi ha dos factors contradictoris que hi influeixen en primer lloc: d'una banda l'apreci en què el mercat britànic té la patata poblera, que coneix amb el nom general de mallorquina (i ho dic sense xovinisme), i per l'altra la gota d'aigua que és la nostra producció dins tota la patata que consumeix Anglaterra.

Això pot fer que el mercat demani les nostres patates, però a partir d'aquí ja intervé un fenomen psicològic, i per tant molt mal de midar i de tenir en compte quantitativament a l'hora de fer aquestes consideracions, encara que el gust anglès és molt mal de canviar. Si el mercat demana les nostres patates, fet que cau indubtablement dins el camp de la possibilitat, ens podrem trobar amb el fet que el mercat estigui decidit a pagar

un poc més per les nostres patates, encara que no ens hem d'enlluernar, perquè encara que vulgui pagar una mica més, aquest augment mai no podrà compensar les tasses duaneres més altes. Altrament se pot produir una exigència d'aquest mercat que pugui implicar una reconsideració d'aquestes bases, en el sentit de disminuir les traves, però sense perdre mai de vista que la pressió del consumidor, malgrat la seva força a Anglaterra, serà petita per tal com, ja ho he dit, la nostra producció és molt petita i se perd dins el consum general, encara que precisament les nostres són les patates novelles del moment, i els poblers s'han adaptat a fer-les al gust anglès, i amb la varietat que ells aprecien més, la **Royal Kidney**.

I hi ha pocs llocs que ens puguin fer la competència, perquè hem de tenir sempre present que aquesta competència sols podria provenir de l'interior del Mercat Comú, i l'únic país amb condicions de fer-nos la competència a causa de la seva situació geogràfica és Itàlia. Només Itàlia, en tot el Mercat Comú, podria introduir patata novella en el mercat anglès al mateix temps que nosaltres, i fins i tot un poc abans des de Sicília, però ara per ara Itàlia no té aquesta possibilitat, i un canvi en la producció agrícola d'un país o d'una regió, i manco quan se pensa en l'exportació, no s'improvisa en un dia.

Per tant la primera impressió que puc treure ha d'esser d'escepticisme.

No puc, ni vull, demostrar el pessimisme, que crec exagerat, vigent sobretot al primer article que he dit, ni tampoc, malgrat les meves darreres consideracions, puc mostrar gens d'optimisme, que en les actuals circumstàncies, més que mai, seria molt perillós. Per tant, mirant la situació del conró de la patata (i dic del conró de la patata a Sa Pobra, i no del conró a Sa Pobra), la conclusió no pot esser més que d'espera. Enguany l'exportació anirà envant, començarà prest, quan escric aquestes retxes (ja haurà acabat quan se publiquin), i si els pagesos se'n senten contents, per ventura se n'oblidaran un poc, però més que res s'ha d'estar atent a l'evolució de les tasses duaneres i també del gust britànic, que els qui van a Anglaterra durant l'exportació haurien d'observar detingudament. Això és en lo que pertany a les causes externes, perquè mai no està de més mirar l'evolució de les nostres pròpies circumstàncies, i la fi del cultiu de la patata a Sa Pobra no s'ha de mirar com una catàstrofe, tenint sempre en compte que pot venir condicionada pels fets de Sa Marjal més que pels d'Anglaterra. Croc que és això lo que hauriem de mirar més.

He començat dient que fa mig segle que Sa Pobra exporta patates primerenques, però quan els poblers comencaren a fer patates va esser a causa d'un canvi. Llavors, moguts per uns interessos o uns altres que no em pertoca ara de retreure, a Sa Pobra comencaren a fer patates. Era lo que se creia més convenient, i els nostres pares i avis, i rebesavis ja, tengueren la suficient adaptabilitat per a deixar uns cultius i fer-ne uns altres. I jo he hagut de pensar, davant la psicosi de por que ha pres els poblers, si els descendents d'aquells pagesos han perdut la seva adaptabilitat i se senten acoquinats davant aquest problema. ¿No estarem, per ventura, massa aferrats als dos cultius clàssics de la patata i la mongeta, i fugir d'ells ens representa una catàstrofe? Jo crec que era aquí on havia d'arribar, a pensar des de les nostres circumstàncies i no des de les d'Anglaterra, encara que ens influesquin. No hem de fer patates o deixar de fer-ne si a Anglaterra hi pasa una cosa o una altra, sinó si a Sa Pobra dona tal conró un suficient rendiment, i no tenir por d'acudir a un conró nou, si amb ell s'ha d'obtenir un benefici major. És que per ventura, sense que canviassin les condicions angleses, d'aquí a uns anys els pagesos de Sa Pobra haurien d'haver arribat a la conclusió de no seguir amb aquest cultiu per haver esdevengut anti-econòmic. Lo que importa és no aferrarse a uns esquemes sempre iguals, perquè tot evoluciona, i si en uns moments l'exportació a Anglaterra va esser altament rendible, ho pot deixar d'esser en uns altres.

De tal manera, com ja he dit, se

La descàrrega (Foto: CERVERA)

pot seguir fent patates per a Anglaterra, però amb escepticisme, a punt de conviar, si ha d'esser necessari, per ventura reduint les superfícies plantades per tal que el canvi, si ha de succeir, no sigui tan brusc. És estar a punt, perquè torn dir que un nou cultiu no s'improvisa en un dia.

He dit també que la propietat de la terra obliga a una agricultura intensiva, a fi d'extreure un màxim rendiment de la terra, encara que se li hagi de dedicar una major atenció, perquè l'augment de rendiment compensa la mà d'obra (que sempre s'ha de tenir en compte). A causa d'això

és satisfactori que per Sa Marjal comencem a veure túnels (d'uns 2 m. d'altària) i empalats (a ras de terra) de plàstic, a fi d'obtenir una major precocitat, i per tant un preu més alt, però també una major producció. Això demostra que al nostre camp encara hi ha iniciativa, i l'adaptabilitat que abans deia no és privativa dels nostres avantpassats en aquell moment que va posar les bases de Sa Pobla actual, bases que, amb tot, no hem de considerar definitives.

Finalment, encara que en aquestes retxes no he pretès de fer un estudi, sinó tan sols exposar la meva refle-

Al magatzem de la cooperativa (Foto: CERVERA)

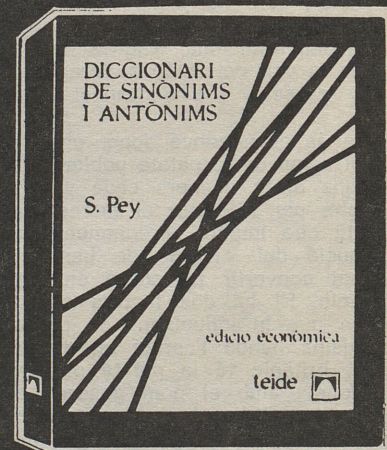
xió, voldria dir que Mallorca, en conjunt, exporta aquestes patates, però hem de dur de fora Mallorca una gran quantitat de productes agraris. ¿No seria millor, per ventura, deixar de pensar en l'exportació i pensar millor en la producció d'aquests productes, que no tendrien els agatges del transport?

És tot, i si em faig ara la pregunta del títol no sabria ben bé que hauria de respondre. Crec que ho podeu comprendre. De vegades tot és un problema, sobretot en Agricultura, i de vegades no ho és res: és necessari pensar què convé produir, què demana el mercat, què dona el benefici major, no lo que implantaren els nostres avantpassats, encara que reconeguem el seu esforç i els vegem simbolitzats, a tots, en el monument que Sa Pobla ha alçat, camí de Sa Marjal, «als poblers que varen fer ses Marjals».

RAFAEL SOCIES COMPANYY

TOTS EL NECESSITEM!

per saber el català més bé

EDICIÓ ECONOMICA

Text complet: 840 pàgs. Més de 35.000 entrades. Amb vocabulari de barbarismes 150 ptes.

EDITORIAL TEIDE, S. A.

VILADOMAT, 291 - BARCELONA-15

ESQUEIXOS - ESQUEIXOS - ESQUEIXOS - ESQUEIXOS

TEMPS D'ESCARRINXADA

per ANTONI SERRA

SOBRE «BOOMS» I ALTRES HERBES

Fa un parell de mesos, vaig mostrar la meua preocupació a una revista catalana —«Recull», de Blanes— per la força quantitativa que havia pres la literatura de creació dins Mallorca, amb la corresponent expansió cap a l'àrea cultural de Catalunya i, com a contrast, la quasi nul·la dinàmica de la societat mallorquina per a transformar la realitat en la qual viu, cec i mut, el nostre poble. Aqueixa és la meua obsessió d'un temps ençà. Tenim novel·listes, tenim poetes, duim una activitat cultural més o manco intensa; es guanyen premis, es publiquen llibres (la majoria de creació), se prenen posicions dins la panoràmica històrica de les lletres; tot això és cert (bastaria comprovar la quantitat d'obres d'escriptors mallorquins comparegudes amb motiu de la passada Festa del Llibre: la xifra és considerable, alarmant i tot). A davant de tot això, n'hi ha hagut que, tal vol-

ta amb ànim de trivalitzar i folkloritzar les coses, han xerrat de «boom» de la narrativa mallorquina...

Però, deman i em deman: la realitat de Mallorca, social, econòmica, política i culturalment mirada, aqueixa realitat, idò, ¿respon a l'activitat literària? Sense idealitzacions ni fantasies fàcils, ¿pot haver donat com a conseqüència el frenètic desenvolupament literari? ¿S'haurà produït, per ventura, un fenomen de miratge enlluernador i, per tant, enmascarador d'uns altres problemes de fons, més grans i essencials per a la nostra identitat com a poble?

Són preguntes per a una reflexió, no tenen cap altra finalitat, perquè jo mateix no tenc —ara com ara— resoltes les escaldats respostes.

Aiximateix, però, per qualsevol observador —imparcial i desapassionat— es farà evident la desproporció existent entre

progrés social (vull dir: capacitat de no-estancar-se d'una societat) i la desbordant eufòria literària, de la qual, poc més poc manco, els qui ens dediquem a les feines de creació, n'hem participat amb un cert entusiasme. Aquesta desproporció forçat ha d'obeir a unes causes, o sia: no és gratuïta, no espontània, ni arbitrària, encara que pugui haver-se produït d'una manera per ventura inconscient. Un altre detall curiós d'aquest fet és que la creació —o si voleu els intel·lectuals de creació— supera, si més no en obra publicada, els treballs d'investigació.

Si avui el llibre escrit en català per autors mallorquins passa a davant, amb bastanta freqüència, la venda dels llibres en castellà, és per mor que ha sorgit un públic que possibilita el mercat. Llibres com *Els carnissers*, *El silenci*, *Els alicorns*, *El pallaso espanyat*, *Un dia de maig*, *Gent del carrer*, *Entrada de fosca*, *Contes menorquins* (dels quals en parlaré qualque dia més extensament) o *72*, han superat, almanco, per les xifres que jo conec d'una llibreria, els que altre temps no gaire enfora haurien estat best-sellers a Mallorca: títols com *El cuajarón*, *Condenados a vivir* o *Mis amigos muertos*. Això ens demostra que l'escriptor mallorquí ja té una certa audiència, que ja compta amb un públic —amb uns lectors— més extens, la qual cosa no ens ha d'empènyer a ésser ingenus ni optimistes/triunfalistes, perquè

a l'hora de les veres, tot plegat no ens indica que el món de la literatura tenguí un caràcter de col·lectivitat, sinó que les minories s'eixamplen una mica més.

I, tot començada aquesta audiència de l'escriptor mallorquí entre el públic, me n'he recordat de les paraules d'un novel·lista d'Uruguai, Mario Benedetti, quan diu: «La comunicació que se va establint entre autor y lector, ese alcance de la obra literaria a sectores de público cada vez más amplios, trae consigo también nuevos reflejos, nuevos deberes, nuevas leyes de interrelación». I després de dir que avui, a Amèrica Llatina, s'ha acabat l'escriptor pur, sense cap mena de contaminació, Benedetti afegeix: «Para su bien o para su mal, el escritor latinoamericano no puede ya cerrar las puertas a la realidad, y si ingenuamente procura cerrarlas, de poco le valdrá ya que la realidad entrará por la ventana». Apliquem aquestes paraules a la nostra «circumstància» literària, re-fuant, això sí, tota mena de mimetisme esquemàtic, i es veurà que s'ha d'estar molt alerta respecte dels dos punts següents, almanco com a reflexió preliminar:

1) Desnivell entre l'expansió de la literatura de creació i la realitat del nostre poble.

2) A una major audiència —augment de lectors, sempre dins unes minories— correspon unes noves responsabilitats.

ANTONI SERRA

NOTÍCIA

per JOSEP ALBERTÍ

ELS REDUCTES DE CÀMFORA

Moltes vegades podreu veure herba, o collir-ne. La benzedrina us farà resistir més temps dins l'esforç de seda i vodka. Aguantareu moltíssimes fulles de paper escrit, i si un bon dia o potser una nit decidiu confiar-vos a un whisky reposat dins les margarides com a ganyivets i els prats escocesos,

podreu arraulir el vostre cos blan per un sofà de vellut perfumat, entrar dins els reductes de càmfora, passejar la vostra mirada tendra per tants objectes que no conseguiran donar-vos allò que mai no heu tingut: aquella bolleta que sempre roman ben enmig de la casa de l'home, la cadira del cervell amb tota la seva bova, la son ampla de la mar que sempre us lleven els estupefaents. Aleshores començareu a tenir un moble farcit de llibres col·locadíssims, i us donarà goig la

lavanda añeja. Potser us topeu amb una capseta de cartó que conté un gruixat llom de pell amb unes quantes planes que duen de la maneta un home del segle XIV que nomia Anselm Turmeda, que duen de la mà Abdallah ben Abdallah al Truyamah, que duen de la dingola un mallorquí (aquesta claror és la mateixa). I és fàcil saber que la història continua així.

L'any 1972 de l'era cristiana (què hi hem de fer!) s'ha publicat un llibre —a Mallorca, sempre ho veureu!— amb la in-

tenció per part de l'editor —Lluís Ripoll— de recordar aquell que n'hi ha que en diuen frare apòstata, d'altres «escriptor català» (encara no hi devia haver l'eslogán català de Mallorca), i finalment: Anselm Turmeda. Dic que tot el rebombori és per desenterrar de l'oblit en Turmeda, per donar-lo a conèixer a un públic mallorquí, ignorant del tot o amb poques notícies de n'Abdallah. Perquè resulta que edicions mallorquines, allò que se'n diu mallorquines, sembla que no n'hi ha-

gudes. I segurament aquest públic lector, ara bellament interessat no haurà tengut accés a «Els nostres clàssics» de l'Editorial Barcino. Per moltes raons! Què heu d'anar a demanar, ara...!

Emperò, tornem al tema. El llibre de què parl és el de Bons Amonestaments, reproduït fotogràficament, o per procés similar (no em voldria encloure els dits químics), seguit per allò que se'n diu un estudi bibliogràfic, a cura de Lluís Ri-

poll. La fitxa diria: Llibre de Bons amonestaments d'Anselm Turmeda. Seguit d'un estudi bibliogràfic de Lluís Ripoll. Edicions de Ayer. Ciutat de Mallorca. 1972. Observi el feliç mortal que no parla a qui va dirigit, no tenim cap discriminació de classes. Tanmateix, al tocar-ho amb les mans és quan se'ns injecta la perplexitat (n'hi ha un tràfic més legal que el de cocaïna, d'aquest producte). Ni més ni manco que conèixer Turmeda per cinc-centes (500

pessetes. En edició de luxe, primer, i en edició popular cent-cinquanta (150) pessetes. Us podeu començar a demanar, tranquils o mossegant esquerda, quin poble coneixerà Turmeda. El mallorquí jo diria que no. Una part de la població de l'illa de Mallorca, la que li vagi bé el llustre i l'assaig escrit en dialecte fet curiositat i folklore, sí, possiblement sí. Aquella gent que li agrada el mallorquinista i senzillament amb diners llegirà Turmeda (mirau quin ho-

me... Fer-se moro!). I no hi haurà res tan hermos com la cultura, estimar lo nostro, el sa regionalisme i...

La contestació és la contestació, blava dona de Matisse. Vós que sabeu que la cocaïna pot xuclar-se pels aranells i va molt bé, vós, en nom de la Gloriosa Humil Verge Maria, tirau les petxines del final dels vostres pits al fons de la mar.

JOSEP ALBERTI

NOTICIARIS - NOTICIARIS - NOTICIARIS - NOTICIAR

per P. LLABRES I J. REYNÉS

La nostra revista nasqué, fa cinquanta anys, per ser el vincle d'unió i d'informació de tots els devots de la Mare de Déu de Lluc. Tots sabem que la nostra revista ha evolucionat en un sentit ben determinat: que, ara com ara, no és una revista purament religiosa.

Amb això la nostra revista, per estar vinculada al Santuari cor de Mallorca —Lluc per Mallorca és encara el sant racó de la llar, ho repetim sense romantismes...—, ha volgut prestar humilment i generosament un servei al nostre poble, precisament en el ressorgiment de la nostra cultura autòctona. Ens omple d'honor i d'alegria prestar aquest servei, i voldríem que, cada dia més, LLUC fos una revista oberta, crítica, cospadora del temps viu de la nostra Illa i també, en la mesura de les nostres possibilitats, de les altres tres

illes germanes. Així LLUC ha de parlar —tots els del cos de redacció ens ho hem proposat— de la nostra cultura en el sentit més ample del mot: de sociologia i economia, de literatura i filosofia, de ciències positives i de folklore, de tot el pensament humà que aquí es congria i que té aquí les seves arrels i la seva florida.

Però hem de tenir una cosa present. Que, si la nostra pròpia cultura, viscuda i expressada en la nostra llengua, tingué una expansió normal, sense les traves de tota mena que està sofrint, aleshores no tindriem a Mallorca una sola revista en mallorquí. Creim que flori-rien llavors les revistes de literatura i economia, de sociologia i de folklore, també els diaris informatius i les revistes de més amplia difusió popular, escrites en la nostra llengua i pensades per al nostre poble. Saluda-

rem amb goig el dia que ens regali aquesta avinentesa.

Mentrestant, seguim endavant prestant aquest servei. Creim que, si arriba el dia que podem preveure amb optimisme, LLUC ja no serà la revista que parla de tot el que nosaltres i els altres volen saber de les Illes. Aleshores sí que pensam que LLUC serà la revista religiosa de les Illes. O una de les revistes de la nostra Església, pensada per al nostre poble, escrita en la seva llengua: que desperti, informi i formi la nostra consciència d'Església local.

Els articles religiosos —Església nostra— i aquestes cròniques volen ser la presència de la nostra Església a LLUC. Voldríem que fos sempre més viu el batec de la nostra comunitat cristiana i més viu l'eco que se'n sentís a LLUC. Voldríem que aquestes cròniques reflexassin sempre més tota la vida de la nostra Església, que formam no sols els cape-llans, sinó tots els qui ara i aquí creim en Jesucrist, el Senyor, i ens esforçam per viure el seu testimoni.

TERCER MÓN A MALLORCA

La comunicació de béns és una de les primeres exigències de les comunitats que volen viure seriosament el cristianisme. Llavors es topen amb una dificultat sociològica: On són els pobres de Mallorca, amb qui hem de compartir?

Segons la informació FOESSA 1970, les Balears han estat una de les regions espanyoles mitjanament desenvolupades que han progressat més notòriament als darrers anys. En el 1970, la població ciutadana era de

213.000 hab., 8 milions de turistes i una motorització de 325 per 1000. El pla Rizas-Piera calcula per l'any 1985 una població ciutadana de 330.000 hab., 29 milions de tur. i un cotxe per cada 2 mall. Aquest progrés ens ha gangrenat uns nous pobres, treballadors sobretot als serveis turístics i a la construcció, que estan forçats al pluriempleo o a fer més de 8 hores o que siguin més d'una les persones que cobren a cada família.

La saturació de l'hostaleria i les prohibicions consegüents que s'esperen pel ram de la construcció, multiplicaran els problemes d'aquest Tercer Món mallorquí.

A. Durand diu que no volem conèixer la situació dels forasters que viuen enmig de nosaltres perquè temem descobrir-nos tal com som de veres, tal com feim ser els altres. Els nostres sociòlegs, les comissions pastorals d'Emigració i de Turisme i la Càritas... tenen la ineludible missió de ajudar-nos a descobrir els pobres mallorquins, amb moderns mètodes d'organització i una major obertura de cara a la informació.

TERCER MÓN FORA MALLORCA

Si és cert que catòlic significa universal, el nostre carrer no acaba al carrer nostre. Hem d'obrir finestres al Tercer Món de fora Mallorca. Aquest fou el slogan del dia de Mallorca missionera (30.4.72).

Els 325 missioners mallorquins, espargits a 37 països d'entre els més pobres del món, són una comunicació de la nostra Església a nivell de fe. I nosaltres, els de la

reraguarda, tenim el deure de respatllar-los com a membres que som de l'Església que els ha enviat.

J. Santandreu ha escrit (**Servicio Informativo del CECOMS, 54**): «Es una vergonya que per a molts el dia de Mallorca missionera es redueixi a una collecta. Ja és una vergonya que Mallorca missionera demani doblers, quan tots sabem que l'Església és una de les institucions més riques de Mallorca. Es una vergonya, també, que no sapiguem inventar altres mitjans de comunicació cristiana per a aconseguir els dos milions necessaris per alimentar les missions diocesanes del Burundi i Perú. Més escaient al nostre temps seria dedicar-hi part de les entrades turístiques als monuments eclesiàstics, la venda de qualche immoble eclesiàstic improductiu, l'entrega voluntària d'una mensualitat de la paga estatal dels capellans, tan problematitzada, i la responsabilitat que hauria de tenir cada comunitat cristiana d'una part del Tercer Món...»

«El Tercer Món ens pot renovar l'aire de Mallorca si ens fa conscients del nostre moment històric social, polític i eclesial. De lo contrari, vivim a un Quart Món més subdesenvolupat encara, on els fervorosos cristians d'ahir són els opressors d'avui». (F. Bonnín, **Diario de Mall.** 29.4.72).

L'ECUMENISME APOSTÒLIC DEL SENYOR GIRÓN

Tampoc nosaltres, des de Mallorca, hem pogut deixar de llegir el propagandat discurs del líder falangista (Valladolid, 4.5.72). Pel que digué de la missió de l'Església, firmam la puntualització que li fan Bruno i A. Ferrer:

Dignas de ser matizadas las referencias a la Iglesia para que reduzca su actividad a la esfera espiritual. (¿Dónde empieza y dónde acaba lo espiritual? He aquí el problema). (**Diario de Mall.** 7.5.72).

ENCARA ÉS POSSIBLE CONVOCAR LA JOVENTUT

No pretenem escriure una nota triomfalista. Però havíem renegat tant del règim de cristiandat i de les concentracions massives (de tipus quasi feixista, havíem dit), tots ens sorprenguérem, el dissabte 22 d'abril,

en veure les quasi 4.000 persones que havien respost a la convocatòria de celebrar una missa vespertina a la Seu i de reflexionar en comú sobre el problema de les vocacions cristianes. Eren sobretot joves i religioses; i la nostra vella Catedral rejoyení per una tarda. Don Teodor té el do de connectar amb la joventut. Donem-ne gràcies a Déu!

Sugerim que es programin altres trobades de reflexió sobre aquest sofert tema de la vocació cristiana enmig d'un món paganitzat, en grups més petits, que possibilitin un diàleg personal.

CAMPANYES CONTRA LA JERARQUIA

Després de les reunions a Tiana (4.5.72) los obispos de la Conferencia Tarracense, se creen en el deber de alertar a los fieles sobre los comentarios tendenciosos, aparecidos en algunos medios de comunicación social, referentes a hechos que afectan a la vida de la Iglesia; y llaman también la atención sobre campañas, de ámbito incluso nacional, tendentes a desprestigiar a la Conferencia Episcopal o a determinados obispos y sacerdotes. Todo ello tiene como consecuencia, desorientar a los fieles, provocar su decisión y separarles de la debida comunión con sus legítimos pastores. (La Vanguardia 7.5.72).

UN GRUP CRISTIÀ MALLORQUÍ S'EXAMINA EN VEU ALTA

El grup és el Moviment Familiar Cristià (M. F. C.) de Mallorca, que acaba de fer públic un autodiagnòstic sociològic prou complet en preparació de la seva primera assemblea general diocesana. L'enquesta ha estat dirigida i elaborada pel sacerdot J. Bestard Comas.

El M. F. C. es demana —quines han estat les causes d'haver-se desenrotllat sobretot a Palma (83,9%), entre la classe mitjana i acomodada (sols un 2,2% d'obers; un 3,5% declara uns ingressos econòmics insuficients).

— com s'explica el baix nivell de formació religiosa d'un moviment apostòlic que disposa de temps i mitjans (sols un 15,7% llegeix la Bíblia assiduament; un 31,8% no ha llegit cap do-

cument del Vaticà II; un 53,6% no ha llegit cap llibre religiós als 12 mesos darrers).

— esperona cap a un cristianisme més encarnat (el 78,6% diu que el M. els ha ajudat a prendre's la professió com un servei; però només ha duit el 39,3% dels membres a un compromís temporal concret).

J. Bestard acaba dient: Fins ara el M. F. C. s'havia fixat en les dues primeres lletres de la sigla. Ha arribat l'hora d'insistir en lo de

cristià, i d'integrar-se dins una pastoral diocesana de conjunt més efectiva.

La importància de la notícia no radica en el sector de la nostra Església representat pel M. F. C. (240 afiliats, distribuïts en 24 equips). La veim en la valentia d'aquest autoexamen públic, exponent d'una capacitat de superació. I en el que té d'exemple i de camí a seguir pels altres moviments apostòlics mallorquins.

Pere LLABRÉS i Jaume REYNÉS

rosa dels VENTS

DE MALLORCA

Dia 15 del mes de març va tenir lloc l'adjudicació del Premi «Les Illes d'Or» 1972, convocat per Llibres Mallorca i destinat a una novel·la breu o conjunt de narracions, d'autor balear l'edat del qual no fos superior a trenta anys.

L'acte es va celebrar, amb assistència d'un públic molt nombrós, a la sala de festes «La Bitàcora» de l'hotel Jaume I. El novel·lista Gabriel Janer Manila, guanyador recent dels Premis «Victor Català» i «Josep Pla», va exposar-hi unes interessants consideracions sobre la narrativa insular contemporània, seguides d'un breu col·loqui amb el públic. Abans, havia estat presentat el Catàleg 1972 de l'Editorial Moll i s'havia fet pública la convocatòria del Premi «Les Illes d'Or» 1973, que es destina a un llibre de poemes.

El jurat, constituït per la senyoreta Anna Moll i els senyors Bartomeu Fiol, Andreu Murillo, Miquel-Angel Riera i Marià Villangómez, va adjudicar per majoria el premi d'enguany a l'obra **El Pallasso espanyat** de Llorenç Capellà, quedant finalista **Contes menorquins** de Pau Faner. El jurat va acordar recomanar a l'Editorial Moll la publicació d'aquesta darrera obra.

D'acord amb les bases del concurs, la novel·la premiada i l'obra finalista foren posades a la venda per l'esmentada editorial el dia 23 d'abril, Festa del Llibre.

El Premi «Les Illes d'Or»

Finalment es va anunciar la convocatòria del Premi «Raixa» 1973, dotat per Llibres Mallorca amb 50.000 pessetes, que s'atorgarà a un volum d'assaig sobre tema històric o sociològic, i al qual podran concórrer tots els escriptors en llengua catalana.

Cultura a Inca

per S. MIRÓ I FORTEZA

Una ciutat industrial com Inca té el perill —i de fet moltes vegades hi cau— de valorar la feina i l'economia per damunt la cultura, esplai de l'esperit. Malgrat això a Inca van sorgint intents per a inquietar culturalment el poble, de donar petites dosis de veritadera cultura, per anar interessant i donant a la gent un sentit menys materialista de la vida.

Els esforços podrien localitzar-se, primerament, als centres d'ensenyament, dels quals cal subratllar l'activitat que desenvolupa l'equip de mestres de les escoles nacionals mixtes coordinades pel seu director Sr. Pere Ballester del Rey, els quals a més de tota una sèrie de concursos i activitats de cara als escolars i familiars, es fan també presents dins altres àrees de la vida ciutadana amb la petita publicació titulada «PUIG MAJOR» feta en col·laboració, mestres i alumnes. Publicació que ha merescut les alabances de distints delegats d'ensenyament. A partir del mes de febrer els corredors de les escoles han servit de improvisada sala d'exposicions per on han passat mostres de l'art actual, gràcies a la col·laboració de *Galeria Latina* i de l'artista pintor Manuel Coronado que ha anat donant tota mena d'explicacions als distints grups de joves que l'han visitada.

De cara a la formació dels mestres, aquest centre ha organitzat unes conferències damunt les noves tècniques sociològiques de l'educació, donades pel Sr. Josep Roig.

Degut a la situació provocada pel la nova llei d'ensenyança els col·legis han tengut ocasió, aprofitada per quasi tots, de reunir els pares i explicar-los les noves tècniques.

Una de les activitats del Col·legi La Salle que cal remarcar és la publicació de la revista escolar «AUBADA».

Un grup de joves, en un intent d'aixecar el nivell cultural propi i el dels seus companys, es reuniren per a formar un Club amb finalitats culturals i esportives. Ja fa dos anys que publiquen «NOVA JOVENTUT», portaveu de les seves obres i inquietuds. Pel novembre organitzaren, amb la col·laboració de «Puig Major» i de l'Ajuntament, un concert de *L'Esquix de la Coral de Sant Jordi*. El dia 12 de febrer, al saló d'actes del club, Biel Vilanova cantà les seves cançons i presentà el seu primer disc. Cada mes

«Nova Joventut» organitza unes excursions per tal de conèixer i estimar la contrada. Aquest club està ubicat al Centre Parroquial de Santa Maria la Major.

Aquest any, un grup de joves estudiants, han format un nou club, anomenat «SOL EIXENT», que dintre el seu programa, curt de temps però ja llarg en activitats, han donat cabuda a sessions de cine-club, un recital de la «nova cançó» i una conferència de Damià Ferrà-Ponç damunt el tema *La literatura actual a les Balears*.

La Comissió de Cultura de l'Ajuntament fins ara ha seguit una política d'ajuda als diversos grups organitzadors. Hom, però, ha sentit a faltar la seva presència i estímulo en ocasió de la Festa del Llibre.

Encara que m'hagi mostrat optimisme escrivint aquest resum de l'activitat cultural a Inca durant els cursos 1971-72, som conscient que el camí que resta és molt llarg i que tot el que es fa és tan sols un bon començament. Crec que cal seguir en nova empenya si es que realment ens volem posar a l'altura que correspon a la nostra Ciutat.

DE MENORCA

De l'argot futbolístic a

«la pica en Flandes»

per Josep M.ª QUINTANA

D'un temps ençà, possiblement d'ensians l'Associacionisme polític ha passat a ser notícia contínua dels nostres diaris, ha progressat i s'ha arrelat una nova manera de fer políqueteta. M'estic referint als àpats saborosos que solen celebrar-se a bons restaurants madrilenys i que hom ha anomenat *Cenas polítiques*. Els nostres sociòlegs especialitzats en temes de socio-política no han gosat a definir aquesta nova concepció de l'art de discutir, i han deixat el camp obert de la investigació als humoristes i faceciosos dels nostres diaris.

A aquests sopars hi va gent de gairebé totes les preposicions: gent de **a**, **de**, **en**, **vers**, **cap a**, **lluny de**, **fora de**, **a prop de**, **dins de** el règim establert.

Pel que es veu, allà es parla, es discuteix, es menja, es fan discursos, es beu bon vi, es critica, es llepa, i moltes coses més que, degut al reduït espai de la revista, no podem esmentar.

Diuem que donada la magra realitat del nostre món futbolístic, hom ha

pensat d'institucionalitzar aquests sopars per tal d'exalçar-los —s'entén amb l'ajut de la televisió— a la categoria de *deporte nacional*. I això no va de rialles puix que, fins i tot l'argot periodístic ja s'ha adaptat a les cròniques dels sopars. **En la noche de ayer** —deia un cronista de Madrid— **el señor tal venció al señor cual por siete ministros a cero**, cosa que va omplir de goig als *hinchas* del senyor tal, mentre que s'anaven amb la coa entre ses cames els partidaris del contrincant senyor qual.

D'altres comentaristes, menys partidaris de l'esport, i per tal de posar un contrapunt als esdeveniments bèl·lics i impersonals del Vietnam, han preferit, però, comparar els sopars polítics a les nobles gestes sistemes dels guerrers espanyols. **Menorca puso ayer una pica en Flandes** deia el nostre diari tot referint-se a un d'aquests sopars de *personalidades*. La comparança no podia ser millor: Flandes era Madrid, **la capital del Reino**, centre econòmic-polític-directivo per excel·lència, **del cual** —continuo citant el nostre diari— **han de partir facilidades o frenos para el ambicioso futuro hacia el que navega la isla viento en popa**.

Aquest final esproncedià era l'encapçalament d'una llarga crònica de Madrid publicada a la primera de maig.

Idò sí, això de la *pica en Flandes* vol dir el naixement d'una nova *Asociación* —legal, no us amoïneu— que tindrà per nom **AMIGOS DE MENORCA** i que ha estat covada al llarg d'un sopar de gran germanor a un cèntric hotel de la *Villa de Madrid*.

Entre els futurs *Amics* de la nostra illa podem trobar-hi gent de moltes categories: així hi trobam des del President de les Corts espanyoles, don Alejandro Rodríguez de Valcárcel, fins a donya Demàs Personalidades, passant pel senyors ministres, subsecretaris, Directores generals, governadors, generals, etc., etc. Molt de sabó per tan poca roba! Què han trobat petroli? —me va dir un amic tot esverat—. No, no, no, res d'això. Ara per ara, sols es tracta d'una associació de simple amistat i bonhomia.

Hem llegit la crònica ben bé dues vegades, tot i que és molt llarga, i no hem pogut descobrir del tot quins eren els motius més consistents que han provocat tanta volada. De totes maneres no és això el més important.

Després de sopar, el batle de Maó, gran divulgador del nostre passat gloriós, va aprofitar l'ocasió per explicar a l'auditori una síntesi evolutiva de la història menorquina. Després va parlar dels habitants i resaltà l'esperit aventurer dels mariners i dels colonitzadors menorquins; glosà calorosament llur capacitat de treball, que ha sabut crear potents indústries de sabates i del metall (sic), i resaltà, així mateix, que la promoció turística es desenvolupava a ritme serè (sic), per

tal d'aconseguir un equilibri consistent entre la ramaderia i la indústria (sic).

Però el senyor Timoner, es batle-eficàcia aprofità també l'ocasió per recordar a tohom que ara Menorca ja no es sentia oblidada, i que, per això mateix, i donada la puixança econòmico-social (sic) de l'illa, es feia necessari de crear **las fórmulas administrativas propias de la mayoría de edad**.

El señor Timoner —deixau-me desfogar el meu complex romerístic— es un político joven, sagaz, fino, de mirada conspicua y frente amplia, que jamás pierde la ocasión para colocar entre perita y perita alguna guinda un poco amarga.

Anau en cura senyor Timoner! que això de la **mayoría de edad**... pensau que hi ha persones a les quals **no les seducen los cabildos**, i d'altres que no creuen que estemos lo suficiente maduros.

Però deixant de banda totes aquestes coses, el més important sens dubte, serà la gran germanor que sorgirà entre les Illes, puix que, juntament amb l'associació ja existent de **Amigos de Ibiza**, se'n crearà una altra de **Amigos de Mallorca**, així, juntament els esperits i els esforços de tots, aconseguirem una gran comunitat illenca i serem, doncs, en el centre neuràlgic d'Espanya, testimoni vivent d'unitat, de companyonisme de fidelitat i d'honrosa paciència.

DE BARCELONA

El somni d'una nit de primavera: L'Ars un teatre nou

per Jaume FUSTER

Quan tothom parla de la crisi teatral i anomena el teatre amb la frase elegíaca «allò que se'ns mor dia a dia», quan la gent del ram es queixa del desafecte del públic normal davant el fet escènic, quan la gent ben pensant del Cap i Casal s'esquinça els vestits i s'omple de cendra el cap per la mort del teatre (malgrat l'èxit insospitat i insospitable del **Retaule del Flautista**, malgrat la floració primaveral de grups de teatre independent fora de la ciutat, ja sigui a la Catalunya estricta, ja sigui a València, al Rosselló i fins i tot a les Illes), quan tot això es barreja amb les dificultats burocràtiques amb les quals s'enfronta el teatre per tal de subsistir, amb les dificultats econòmiques

Ventura
Pons

que comporta avui en dia l'aventura escènica, encara hi ha gent, encara existeix un grup de joves aixelabrats, somiatruïtes i valents que tenen la gosadia d'obrir un teatre.

Ai las! Obrir un teatre. Sabeu què vol dir, obrir un teatre? Vol dir trobar un local (o fer-lo), vol dir omplir muntanyes de paperassa, vol dir viatges a Madrid i entrevistes llarguissimes amb gent que ha de segellar un paper, vol dir trobar uns diners indispensables, vol dir...

En Ventura Pons ho ha fet. En Ventura Pons i tot un grup d'actors joves, professionals, que han sortit de les files del teatre independent. I no solament han obert un teatre, han presentat un espectacle nou i atractiu basat en poemes i textos de Joan Oliver, sinó que han partit d'un nou concepte de l'organització econòmica del teatre. En la companyia no hi ha classes socials; ni primers actors, ni empresaris ni directors: han format una cooperativa. I a més han obert les portes del seu teatre a tots els grups no professionals perquè, un cop per setmana, els dimarts, puguin oferir els seus muntatges.

Fins aquí la notícia. Ara ja ho sabeu: a la part alta de Barcelona, en aquells barris que l'alta burgesia nostrada volien —i encara volen— convertir en una ciutat de Suïssa, neta, endreçada, airejada, plena de cases boniques, d'arbres i de plantes, s'ha obert un nou teatre. No hi era la televisió; els diaris n'han parlat poc; a la inauguració no hi eren les autoritats de la vila. Però hi havia un pú-

blic que els ha de recolzar perquè no hi ha cap mena d'ajuda oficial.

Parlem ara una mica de l'espectacle que presenten. Com ja hem dit es tracta de poemes i textos de Joan Oliver, agombolats pel mateix Ventura Pons sota el títol **Bestiari i Escarnis de Pere Quart**. Es un espectacle que podríem anomenar «de cabaret», amb música, cançons, petites escenes sense lligam argumental les unes amb les altres, projeccions de diapositives i un ritme continuat, sostingut, que et porta des del primer poema intencionat fins a l'obreta satírica **Vivalda i l'Àfrica tenebrosa**, en la qual l'autor se'n riu sorneguerament d'aquell teatre que en temps s'anomenà «de l'absurd».

El conjunt, d'una gran dignitat, és brillant. Potser una mica modest i poc acabat, però d'una gran eficàcia. Eficàcia que tot i les crítiques desfavorables d'un crític a la revista **Destino**, s'agraeix: nosaltres, pel que suposa d'apropament de l'obra poètica de Pere Quart (Joan Oliver) a un públic ampli i jove, i el públic per la intencionalitat crítica i positiva dels textos i del muntatge.

No ens agradaria llançar campanes al vol i anunciar arreu que el teatre està salvat. Déu ens guardi dels optimismes fora mida. Però, tanmateix, permeteu-nos una mica d'esperança. L'esperança que ens ha donat aquest somni d'una nit de primavera, la primera nit en què es varen obrir les portes del teatre Ars.

JAUME FUSTER

D'EIVISSA

NOTES

per Marià VILLANGÓMEZ

1

L'Institut d'Estudis Eivissencs organitzà, entorn de la diada de Sant Jordi, una «l Setmana del Llibre». Foren instal·lats, a la Sala d'Exposicions de la Caixa de Pensions, un triat conjunt d'obres sobre Eivissa i una bona mostra de llibres catalans, entre els quals no mancaven els dedicats a l'estudi de la llengua. L'oportuna exhibició constituí un considerable èxit d'assistència i de venda. Entre els llibres eivissencs hi havia una recent edició realitzada pel mateix Institut, al costat d'altres llibres que ha publicat anteriorment. Aquesta «l Setmana del Llibre» fou clausurada, el dia 24 d'abril, amb una conferència sobre un tema de poesia eivissenca pronunciada pel professor de l'Institut d'Ensenyança Mitjana, poeta i crític Sr. Josep M.ª Sala. L'acte es va celebrar a la Biblioteca de la Caixa de Pensions, amb una nombrosa concurrència. Fou molt aplaudida la densa i precisa dissertació que en la llengua del país pronuncià el Sr. Sala, com també ho foren les paraules eivissencques prèvies del Sr. Josep Marí.

2

Si el cronista ha pogut evitar referir-se a ell mateix en la nota anterior, ara s'hi haurà de referir, contra el seu desig i tan breument com pugui. Agraeix molt l'atenció que li ha dedicat el seu amic Ferrà-Ponç i les dades biogràfiques que publicà en el número anterior d'aquesta revista, però creu que n'ha de rectificar alguna. El treball del jove i competent escriptor, com un altre publicat abans, es basava en algunes indicacions essencials escrites per aquest cronista i en la gravació magnetofònica d'unes llargues converses sostingudes a Eivissa. Ara bé, la interpretació i condensació d'una cinta, que a més pot estar deficientment gravada, és probable que ocasioni algun error. D'altra banda, el mateix que parla pot expressar-se sense la precisió que seria pròpia d'un escrit. Hauria estat convenient que el mateix entrevistat —que ho fou amb finalitats diferents d'un article, com ja diu l'entrevistador— hagués repassat l'escrit final, corregint-lo on hagués calgut.

S'ha d'escriure «Llombart» on es diu que un militar que «nomia Joan Villangómez» —un eivissenc escriuria «es deia»— «és casà amb una eivissenca, de llinatge Llombard». Després es confonen dos professors meus, de nom Joan Mayans, pare i fill. El segon, que també donava classes de

piano, fou el meu mestre de primera ensenyança, després de la seva simpàtica germana Mercedes. Amb el Mayans vell vaig estudià castellà, ja a la primera ensenyança, i llatí i francès, als estudis de batxillerat. El seu nét Gafim i altres han deixat algun retrat literari d'aquest professor, que Narcís Puget pintà com a organista en un dels seus millors quadros. Puget també el retratà en una obra més gran que figura avui a l'Institut d'Ensenyança Mitjana.

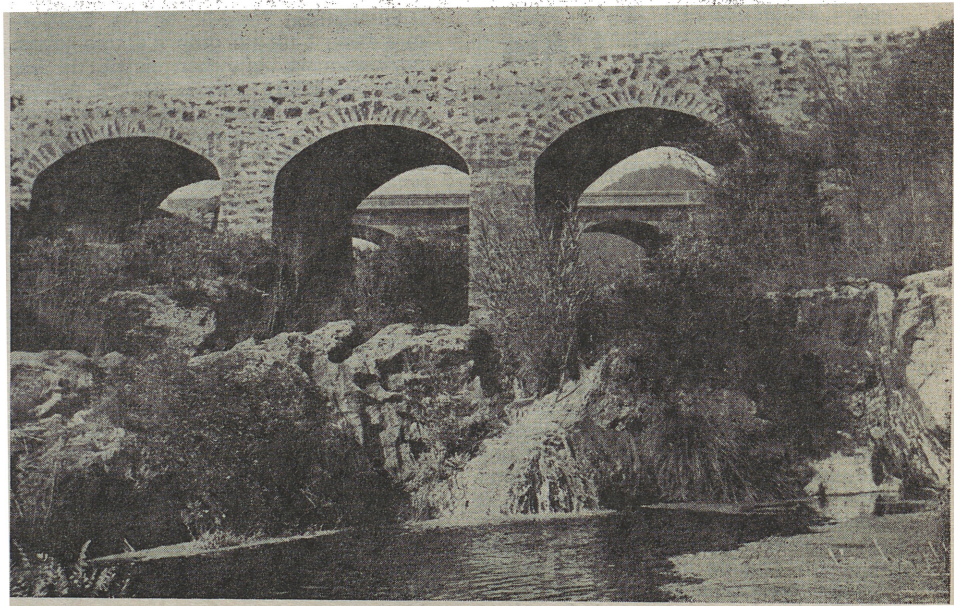
Encara no hi havia Institut a Eivissa quan jo estudiava, i em vaig examinar dels quatre primers cursos al de Palma. El col·legi de segona ensenyança estava davant mateix de la casa dels Mayans, a l'antic convent dels Dominics. Aquest vell casalot era prou gran per albergar el col·legi, la presó i l'Ajuntament. Avui encara està ocupat per la presó (sembla que per poc temps) i per l'Ajuntament. Vaig poder acabar el batxillerat als catorze anys perquè aquell primer any del pla Callejo hi havia dispensa d'edat; després s'exigia l'edat de setze anys per a l'examen final.

No rectificaré totes les inexactituds, però diré, per exemple, que l'amic que assistia a la classe de Fabra i m'ajudava en algunes qüestions de la llengua catalana no era argentí, sinó l'eivissenc Aquilí Tur, estudiant de Filosofia. Ara fa temps que viu, efectivament, a l'Argentina, on ha exercit de professor i periodista i ha publicat algunes obres, originals o traduïdes. La «llunyana travessia» en què vaig llegir les Estances de Riba fou de Barcelona a Eivissa, no de Barcelona a Mallorca. Caldria corregir «administrador» per «registrator» i, en una data, «20 de maig» per «20 de setembre». ¿Vaig dir que la bibliote-

ca del meu pare era «notable»? En tot cas, vaig exagerar; hi vaig trobar, però, alguns llibres que m'orientaren força. Entre el final dels estudis de Dret a Barcelona i el pas per Mallorca cap a la Península en 1938, només vaig sortir d'Eivissa dues o tres voltes, per molt pocs dies, a Mallorca amb motiu de la meua incorporació al servei militar, que vaig fer a Eivissa el 35, i a València per a uns exàmens de Lletres. Ara no sé si la lectura del llibre inèdit **Terra i somni** vaig fer-la primer a Palma, a la casa del poeta Colom, o a Barcelona, a la casa de l'orfebre Sunyer; no record les dates. I crec que jo hauria de matisar les meves afirmacions sobre l'ús de la llengua castellana, en la qual he escrit bastants d'articles. És cert que per a la meua poesia volia emprar només la llengua catalana, però també ho és que, per diverses circumstàncies, vaig escriure en castellà, en deu o onze mesos dels anys 43 i 44, els trenta-nou **Sonetos mediterràneos** i algun altre poema.

3

Durant la tardor i l'hivern, fins i tot aquesta primavera, ha plogut força a l'illa. Feia anys que no plovia tant. Eivissa, illa de pluges escasses, amb algunes secades, havia passat darrerament un llarg període especialment sec. El qui hagi volgut establir el clima general d'Eivissa pel dels dotze o tretze anys anteriors a l'actual, s'haurà equivocat. Eivissa és seca, però no tant. Però si aquells anys havien tingut unes precipitacions excepcionalment escasses, enguany ha plogut d'una manera excepcional. Es coneix no sols en els arbres i sembrats, sinó en les aigües de pous i

El riu de Santa Eulària (Eivissa), passat el Pont Vell.

fonts. És una alegria, sobretot, veure com torna a córrer l'anomenat riu de Santa Eulària. Aquest corrent era continu; a temporades es veia disminuir, però no s'estroncava mai. Mai ningú havia conegut el rierol eixut. Fins que amb la llarga seca esmentada el corrent va esdevenir un fil d'aigua, que a la fi va desaparèixer. L'aigua regava molts d'horts, que primer un i després l'altre es quedaren sense el do precíus. Semblava que el doll no tornaria mai més, però vet aquí que ja fa mesos que l'aigua raja amb l'antiga fluència i no dóna senyals d'acabar-se així com així.

Ja es pot pensar que a Eivissa un rierol, tot i el seu nom de riu, no pot ser gaire abundant. Però era un motiu d'orgull dels eivissencs, per la seva importància relativa dins la manca de rius a les illes. Es allò que escrivia Quadrado a les seves **Illes Balears**, que a Eivissa hi ha, «travessat per un sòlid pont de tres ulls, un veritable riu, permanent per bé que no molt cabalós; és l'únic que té nom i realitat de riu a les Balears, on no es coneixen sinó torrents». Nosaltres passam, ai las!, com l'aigua dels rius que va a la mar, però s'esdevé que també els rius, i àdhuc els mons, passen. Baltasar Porcel podia dir al **Viatge a les Balears menors**, que Santa Eulària «posseeix un riu, l'únic de les Balears, que davalla del territori de Santa Gertrudis i crea ací una horta feraç, esponerosa», però que «val a dir que el tal riu no ho és», per bé que «quan hi baixa aigua confereix al paisatge una nota dolça i viva». Era el temps de l'estat letàrgic, que podíem creure una mort. Ara hem assistit al que sembla una resurrecció, no sabem si per molts d'anys.

L'escriptor d'Andratx ja va veure dos ponts; va entrar a la vila pel més nou i majestuós (ara ja també insuficient), des del qual es veu, una mica avall, el més vell i pintoresc, «de traça gòtica, de pedra negra i corcada del temps». I afegeix el meu amic Porcel, recollint unes llegendes: «Naturalment, el Dimoni el va bastir. I, de fet, en aquest pont hi apareixen els familiars, o gnoms insulars». Davall aquest pont vell, al peu del puig de l'església, hi ha unes petites cascades, i després el riu torç per les terres baixes, ja mesclat amb les aigües de la mar, fins a la platja. Aquí el riu deixa de ser hortolà i és avui turístic, vorejat d'hotels i urbanitzacions. Ja no és aquell paisatge del pont únic i la sola presència de l'agricultura, que admirava a Quadrado i a l'Arxiduc.

Aquest darrer parla del «lilit del riu sembrat de gran penyals rodons» i de «les seves vores encatufades de fresca i verda gespa», on «creixen amb indicible abundància els baladres formant bellíssims grups». El baladre, diuen els botànics, «és una planta mediterrània meridional, de llocs càlids, que abunda a les rambles de les cos-

tes ibèriques, al sud de l'Ebre i també a Eivissa». Més al nord ja no és espontani, però a Eivissa el veim profusament no sols a Santa Eulària, sinó també als torrents de Sant Miquel, de Buscastell, etc. Encara no té flor, però ja des del més de juny dóna color als estius eivissencs amb la seva fulla verda i la seva flor vermellosa.

En algunes torrentades, l'aigua impetuosa ha passat per damunt el pont vell de Santa Eulària; però ara no és aigua de torrent, sinó de font, clara, tranquil·la i sense excessos. Molts d'horts no es troben preparats per a tornar-la a rebre, els molins ja no existeixen, i l'aigua pot córrer més lliurement pel seu camí natural. I si aquesta nota no es vol prendre com a article literari, crec que es podrà acceptar pel seu caire de consideració econòmica, pluges i aigües essent tan importants per a l'agricultura eivissenca i fins i tot per al turisme, gran consumidor del líquid que tant necessita Eivissa.

M. VILLANGÓMEZ LLOBET

LLIBRES:

L'EXPEDICIÓ A MALLORCA, ANY 1936
de Manuel Cruells. Editorial Juventud (Barcelona, 1971).

Si l'home és una totalitat no hi ha més falsejaments que les visions parcials. Això val també per la Història, ciència dels esdeveniments. Amb dades i documents exactes se'ns donen trucatges històrics. Sota un aparent científisme som manipulats per uns treballs que no són sinó confusionisme al servei d'ideologies doctrinàries o d'interessos disfressats. La falsa Història és un dels instruments més eficaços de la docilitat alienada.

L'expedició republicana a Mallorca del 1936 —dirigida per Alberto Bayo— no ha escapat a la deformació parcial i pamfletaria. Avui disposam d'un bagatge bibliogràfic no gens desdenyable, sinó en qualitat sí en volum. Entre els autors republicans el desembarcament a Mallorca no ha mogut massa plomes. I es comprèn: Mallorca fou per ells un fracàs militar i polític. Es significatiu que els autors d'aquest bàndol que han narrat l'aventura mallorquina són dos participants directes: Francisco F. Soria i Alberto Bayo. Veim en ambdós un desig d'explicar i justificar la desfeta. Dins la part nacional la tinta ha estat més fluïda i, no cal dir-ho, triomfalista. Norman Bray, F. Ferrarí Billoch, L. Quintana i J. M. Martínez Bande en són els cronistes des de la part victoriosa. No cal insistir que, entre uns i altres, han aixecat sobre l'expedició de Bayo a Mallorca un entramat de mites i de tòpics que ens han impedit comprendre l'exacta significació militar i polí-

tica d'aquest episodi de la Guerra Civil d'Espanya.

Els republicans han volgut minvar la frustració del fracàs a Mallorca presentant-lo com a una operació sense massa importància, gairebé de diversió. I per explicar la fallida militar han acudit al recurs fàcil d'atribuir-la a l'ajuda rebuda pels mallorquins des de la Itàlia de Mussolini. Els nacionals, d'altra banda, ens han presentat les milícies de Bayo poc menys que com un ramat disbaixat de presidiaris i pirates, venguts a Mallorca per al saqueig i pillatge, amb la més absoluta indisciplina i incapacitat combativa. I més s'ha aprofitat el fet d'haver estat el desembarcament a Mallorca una empresa del catalanisme, per ridiculitzar les activitats polítiques catalanes. A més dels autors citats, les mostres de com s'ha utilitzat el fracàs a Mallorca per despertar recels anticatalans poden espigolar-se a gairebé totes les visions del tema segregades des de postures nacionals. Salvador de Mardariaga, dit liberal i ben conegut per la seva catalanofòbia, ens presenta l'expedició com un anacronisme romàntic i medievalitzant al seu llibre **España**: «Cataluña se había lanzado a conquistar Mallorca como en tiempos de Jaime el Conquistador». J. Díaz de Villegas, a **La guerra de liberación**, dirigeix a la Generalitat el retret de «la tartarinesca i bufa ilusió de una conquista». En aquest sentit aconsell al lector fullejar les pàgines de la pintoresca **Historia de la Cruzada** on les mostres sucoses es multipliquen. Davant aquest aplec de pirates i bandolers, inspirats a més pel separatisme i l'imperialisme de la Gran Catalunya els mallorquins haurien escollit el camí de l'ordre i de la defensa de la seva personalitat enfront de l'expansionisme català. Potser aquestes paraules sonin ara a exageració, però basta repasar la premsa mallorquina de la Guerra Civil per veure com la tesi fou elaborada, difosa i mantinguda llarg temps entre nosaltres.

Enmig de pamflets i mitificacions, una visió més objectiva acabaria per obrir-se camí. El llibre d'Alberto Bayo, **Mi desembarco en Mallorca** (1944) posava ja en evidència les vertaderes causes del fracàs republicà a Mallorca. Però aquesta obra no arribà al nostre públic per raons òbvies. J. M. Martínez Bande publicà amb **La invasión de Aragón y el desembarco en Mallorca** (1970) el que em podríem dir la crònica detallada o dietari de les operacions militars del desembarcament. Les verborrees d'un i altre bàndol començaven a quedar de costat. Però aquesta anàlisi militar tan solvent, tenia dues limitacions greus. En primer lloc no tenia en compte el llibre de Bayo i, en fi, reduïa el problema a unes operacions militars o gairebé. Si en tota guerra el fet polític és tan essencial com els canons, en la nostra Guerra Civil —guerra política i revolucionària— la part política pas-

MANUEL VILANOVA Fiol

FILLS DE A. FABREGUES

(Papers especials)

Vascongada de Sobres y Bolsas, S. A.

Artículos de Papereria

(Rollos teletipo, calculadora, precintos, etc.)

C/. Gumersindo, 85 - 87 - Tel. 25 11 31

PALMA DE MALLORCA

Taller Mecànic

FILLS DE JACINT SOBERATS

Venda de Motors i Bombes

Guarch

Major, 45 - Tel. 85 - SA POBLA

DAES

CONFECCIONS I BRODATS

Colón, 32 - Tel. 211358

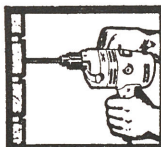
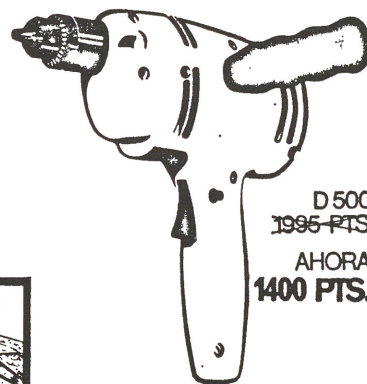
PALMA DE MALLORCA

FERRETERIA GRIMALT BLANCH

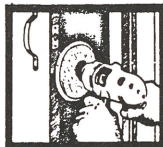
AHORRE TIEMPO Y DINERO CON *Black & Decker*

“HAGALO USTED MISMO”

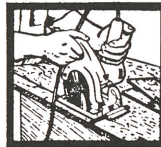
CON LA TALADRADORA D500 Y SUS
ACCESORIOS PODRA EFECTUAR
INFINIDAD DE TRABAJOS FACILMENTE
(CORTAR, SERRAR, AGUJEREAR,
PULIR, ABRILLANTAR, ETC.)

TALADRAR

PULIR

SERRAR

Black & Decker

DEMOSTRACION
Y VENTAS

FERRETERIA GRIMALT BLANCH

c/. Sindicato, 122-126

c/. Aragón, 19-21

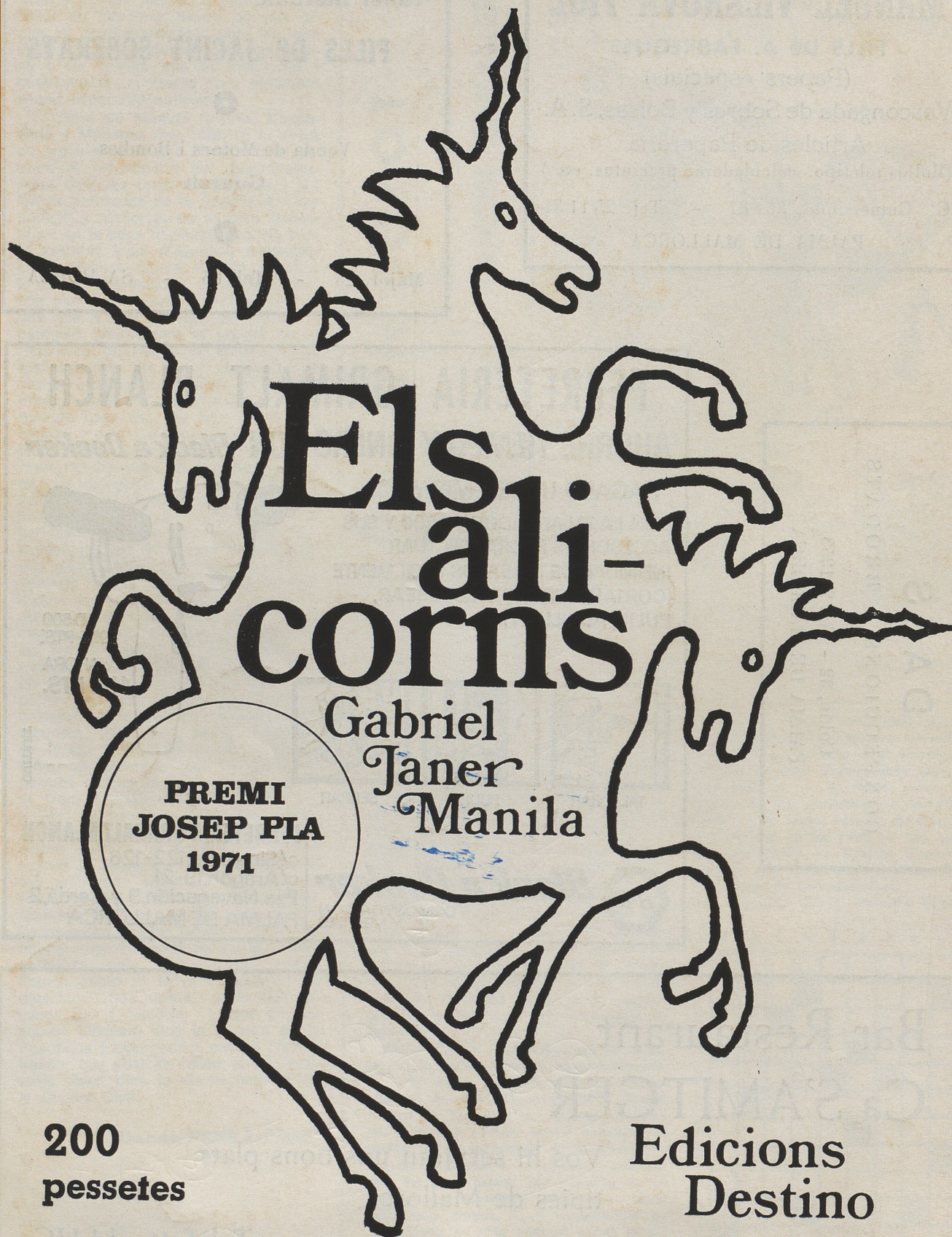
Pza. Navegación, 9 y Cerdà, 2

PALMA DE MALLORCA

Bar Restaurant Ca S'AMITGER

Vos hi serviran uns bons plats
típics de Mallorca

Telèf. 11 - LLUC

Els ali-corns

Gabriel
Janer
Manila

PREMI
JOSEP PLA
1971

200
pessetes

Edicions
Destino